

ЭНЦИКЛОПЕДИЯ

• Нам улууһун хаһыата • 1935 сыл алтынньы 5 күнүгэр төрүттэммитэ •

БЭҔЭҔЭ... БҮГҮН...

САРСЫН...

Сэтинньи 6 күнүгэр «Байанай» маҕаһын котельнайа умайа сыспыт. Сэтинньи 10 күнүгэр Граф Биэрэгэр чааһынай дьэс умайбыт. Сэтинньи 8 күнүттэн ахсынньы 29 күнүгэр диэри «Жилой сектор» дьэс баһаары утары профилактической операция ытыгыллар.

Опилка суоҕуттан теплотрассалар аһаҕас сыталлар дьэс Нам с. дьаһалтата иһитиннэрдэ. Улууссалары сырдаттыга 30 лаампа ытыгыллахтаах.

МУ НУ ЖКХ иһитиннэрбитинэн теплотрассалары бүрүйүүгө опилка кыайан тахсыбат буолан үлэ ытыгыллыбат, онтон стекловатанан кыайан бүрүллүбэт. Тэрилтэлэр бэйэлэрин сантехниктары, слесардарын штат быһыытынан тутан үлэлэтэллэрэ буоллар, нэһилииннэ өттүттэн биһиэхэ телефонунан туһаайан этиилэрэ культуралара суоҕун көрдөрө диэтэ ЖКХ начальнига А.Г. Кобяков.

Каникул кэмгэр учууталлары компьютерга үөрэтти буолбут. Информатика, саха тылын учууталларыгар курс ытыгыллыбыт. Лицензированига 10-тан тахса оскуола, детсад докумуона көрдөрүллүбүт. Бу нэдиэлэҕэ оскуолалар директордарын мунньахтара буолуохтаах.

Искра, Салбан, Модут нэһиликтэригэр доруобуйа институттан врачтар тахсан көрө-истэ сылдьаллар. Оҕо консультациятын

дьэтин өрөмүөнэ бу нэдиэлэҕэ бүтүөхтээх.

Буй 20 күнүттэн Модукка социальной харалта управлениетын күннэрэ ытыгыллахтаах.

Сэтинньи 17-22 күннэригэр оҕо музыкальной оскуолатын күннэрэ буолуохтаахтар.

Территориальной быыбардыыр комиссия иһитиннэрбитинэн быыбардыыр учаастактарга 168 киһи үлэлиэ, бюллетеннэр оҕоһуллубуттар, транспорт боппуруоһа чуолкайдана сылдьар.

Нолуок инспекцията иһитиннэрбитинэн единой социальной нолуок киирээринэн сибээстээн хас биридди нолуок төлөөччүгэ уведомление ытыгыллахтаах. Уведомление тийиэти олус ыарахан буолуо дьэс начальнига Гуляева И.Н. эттэ.

Уп управлениета иһитиннэрбитинэн бу нэдиэлэҕэ социальной сфера алтынньы ыйдаагы хамнаһын тобоҕо кэлиэхтээх.

Улуус баһылыгы солбуйааччы М.С. Игнатьева И.Е. Винокуров 105 сааһа туоларынан сибээстээн кини аатын үйэтиги туһунан боппуруос эмиз сөргүтүлүннэ, 9 эр нэһиликкэ ыччат лидердэрэ талыллан үлэлиэ сылдьаллар, перепись комиссиятын мунньага буолуохтаах, улуус предпринимателлэрин фондата республикатаагы съезкэ киирээри бэлэмнээр диэтэ.

Балытэниэ В. РЫКУНОВА

Редакцияга эппиэттииллэр

БЫЫБАРДАР БОЛДЬОХТОРУГАР БЫТЫЛЛЫАХТАРА

Народнай депутат Е. Ларионов бэйэтин ыстатыйатыгар «Республика прокурора быыбар туһунан сокуону кытаанахтык тутуһар туһунан мунньагы ыттан улуустар прокурордарыгар сурук ытыгылла дуо?» дьэс эппиэтигэр манньк харданы биэрэбин: Быыбар хампааньыта сағаланаатын кытта «Об усилении прокурорского надзора при проведении выборов депутатов местных представительных органов государственной власти и глав местных администраций улусов, городов республиканского значения, депутатов представительных органов местного самоуправления и глав муниципальных образований в РС (Я)» дьэс ааттаах ыйыгта кэлэн турар, кини бирикээһинэн Республика прокуратурагыгар рабочай группа тэриллэн үлэлиэ сылдьар, салайааччытынан отдел начальнига Иванов В.О. аһаҕаста.

Төһө да мөккүөрдөр баалларын үрдүнэн быыбар сэтинньи 26 күнүгэр буолуохтаах, онно нэһилииннэ көхтөөхтүк кыттан бэйэтин гражданской изһин толоруохтаах.

Оттон мөккүөрдээх боппуруостар быыбар кэнниттэн сокуоннайдык быһаарыллар кыахтаахтар.

М.И. ШАПОШНИКОВ,

Нам улууһун прокурора,

РФ Прокуратурагытын бочуоттаах чыһытэ, юстиция старшай советнига

ТӨРДҮТТЭН СЫМЫА

Сэтинньи 9 күнүгэр «Энциали» хаһыакка тоҕо эрэ нууччалыы «Открытое письмо» дьэс олохтоох политической сцена ветеранарын суруга тахсыбыта. Бу бары тус-туһунан улууска убаастанар дьэс, хайдах манньк эмискэ биэр саарбах санаа тула мустубуттара киһини дьиктиргэтэр, ону аһан дьиксиниэрэр.

Хара мантайгыттан хараардылаах, ылбычча киһи өйдөөбөккө, ылынан кэбиһэр «объективной» чаччыларынан, улуус эстэн эрэрин туруорсаллар. Төһө да быыбар иннинээҕи омуһаах агитация иһин, биһиги билигин үлэлиэ олоҕор, чуолаан типография үлэһиттэригэр — эһинигит диригит ааҕарга сүөргү, түктэри.

Нам типографията билигин даҕаны эһиги төһө да ону баҕарбатах-

хыт иннигэр республика биэр бастыг үлэлээх типографията буолар. Быйылгы дьыл уон ыйдаах түмүгүнэн 1 мөл. 800 тыһ. солк. сумалаах бородууксуяа оҕоһулан заказчиктарга тиздилиннэ, онтон 1 мөл. 54 тыһ. солк. төлөннө, 12 үлэһит биэр киһиэхэ тиксэр ыйдаагы орто хамнаһа 4 тыһ. солк. Биһиги клиентэригэр бөҕө экономическай туруктаахтар дьэс убаастыылар, итэҕэйиллэр. Ону туора сотон, суругунан эһэ сатааһын хайдах да өйдөмөт, өссө инникибитигэр хоромньу оҕоруон сөп. Тоҕо сурук суруйа олоҕор биһигиттэн, эбэтэр саатар экономика, статистика салааларыттан туоһуластыгыт?

Урукку социалистической система кииннэммит салалталаах, хаччылыылаах сорох промышлен-

най тэрилтэлэрэ, дойдуга политической климат уларыйбытыгар монкурууттаабытыгар ким да буруйа суох. Этэргэ дьылы — били климат уларыйбытыгар туохтан динозаврдар суох буоллулар дьэс аһыйыкка диэри. Кырдык билигин бааллара буоллар төһөлөөх эт тахсыа этэй?

Убаастабыллаах агитатордар! Күнүстэри тымтыктаммакка, баары-баарынан, суогу-суогунаан, үрүңү хара дьэбэккэ эйэ-дэмнээхтик быһаарсыахайыт!

Быыбар агитациятын араллааныгар сорох дьэс үлү булжуйан баран, бүтүгүн кэнниттэн дьэс хаалыахтаахтар. Оттон биһиги олохтоох дьэс сирэйбитигэр силлэһэн баран, сарсынны күммүтүгэр харахпыттын хайдах таба көрсөбүт?

Нам типографиятын коллективэ

УЛУУС БАҔЫЛЫГАР КАНДИДАТ А.Н.ЯДРЕЕВ ПРОГРАММАТА

Убаастабыллаах биэр дойдубаахтарым - быыбардааччылар!

Эһиги үрдүк итэҕэлгитин ылан 1995-2000 сс. усталарыгар улуус баһылыгынан үлэлээн кэллим, ол устатыгар биэр сыалы - улуус социальнай-экономической сайдыытын сана таһымна таһаары сорууга турбата. Бу соругу олоххо киллэригэрэ туох үлэ-хамнас ытыгыллыбытын эһиги бэркэ билэн олоҕорут. Билигин үлэни тэрийиһэр туох ситиһилибитин, ханнык хайыскаларга не кыахтар баалларын, туох кыаллыбатаҕын, туохха сыйһалар-халтылар тахсыбыттарын дьэс кэтик өйдүүбү. Ордук чуолаан кыаллыбатах уонна быһаарылыбатах хайыскалары туоратыыга туох мизэрлэри ылыахха, кэскиллээх хайыскалары улууну дьэс-сэргэтин кытары биһиргэ хайдах быһаарыахха сөбүн билэбин.

Убаастабыллаах быыбардааччылар! Ханнык баҕарар үтүө дьыала норуотунан өйөнөр, норуот бэйэтэ активнай кыттыһыны ылар буоллар, на биһирдэ олоххо киирэр.

Ону олус табатык «Норуот күүһэ - көмүөл күүһэ» дьэс норуот муудараһа эттэҕэ.

— Быһаарыһыны ылыныах иннинэ нэһилииннэ өйбүлэ уонна өйдөөһүнэ баар буолуохтаах;

— ханнык баҕарар программа, производствонь тэрийин анал экологической, экономической, правовой о.д.а. экспертизаны, аналһы барыахтаах уонна суолтатын көрөн республика Президентин, Правительствотын, Парламенин тустаах дьаһалларынан бигэргэтиллиэхтээх;

— маны быһаччы олоххо киллэрингэ кизэн биллиэх, ис сүрэхтэн ылсан үлэлэһэр инициативалаах кадрдар улахан орудуу ылыахтара.

Экономика туруктаах буолуутун билигин кэмгэ тэрийин нэһилииннэ социальнай баһааньытын толору быһаарыа уонна 2000-2005 сс. бастагы уочараттаах сорууктарынан

буолуоҕа. Ол курдук экономиканы сайыннарыгы общество олоҕун ыарахан өттүн бастатан үлэни хааччылыгы проблематын, дьэс-кэргэн сарсынныга эрэллээх буолуутун, ону тэнгэ арыгылааһын, уоруу, буруйу оноруу о.д.а. олох күлүк өтгө очотугар аччыаҕа. Маны быһаарыаҕа:

Бастатан, хас биридди киһи материалнай производство араас хайыскаларын активнаа улахан орудуу ылары ситиһэрэ.

Иккиннинэн, улуус, нэһилик чэрчитигэр икки таһымнаах инвестиционной, кредитной фондалары үскэтэн экономика хайа баҕарар салаатыгар өйбүлү төнүннээр төрүккэ үскэттиэххэ.

Үсүнүнэн, улуустан анал финансовай структуралар нөҕүө республиканскай сыаллаах анал программаларга активнайдык кыттыһыны ситиһэрэ. Холобур, ФАИП «Нам» эбэтэр улуус тэрилтэлэрин кытары анал правительство инвестиционной комиссияларын нөҕүө улахан болгомто экспортка туһуламьыт салаалары сайыннарыыга - алмаас, көмүс, мас производствотыгар хайыскалары аахха.

Төрдүнүнэн, улуус территориятыгар тастан инвестициялары экономика араас хайыскаларыгар тартыгы быһаарылыахтаах туризм, тыа хаһаайыстыбатын бордуюксуяатын переработкалааһын, күндү матырыялааы чочуйууга (алмаас, көмүс, күндү таастар, тутуу матырыяаллара о.д.а.)

ТЫА ХАҔААЙЫСТЫБАТЫН ЭКОНОМИКАТЫН САЙЫННАРЫЫГА

Бастагынан, улууска экономика сүрүн салаатынан тыа хаһаайыстыбата улахан ирээти ылбыта уонна ылыаҕа. Араас укулааттаах государственнай, коллективнай, бааһынай хаһаайыстыбалара, тыа хаһаайыстыбатын кооперативтара, дьэс-кэргэн хаһаайыстыбалара тэнник тутуллан сайдыыла салгыы хааччылыаҕа.

Иккиннинэн, нэһиликтэр уонна улуус киинигэр кредитной фондалары а.э. кредитной кооперация принциптерин олоххо киллэрини практиккай үлэтэ 2000-01 сылларга үлэлэрин сағалыырга уонна тыа хаһаайыстыбатын реорганизациялааһын икки этабын кооперацияны тэрийини быһаарарга (бурдук, хортуюшпуй, сиритангаһын о.д.а. салаалары).

Үсүнүнэн, нэһиликтэр уратыларын учуоттаан тыа экономикатыгар имигэс специализация үлэтэ ытыгыллаахтаах. Холобур, Түбэ нэһиликтэр анал балыктааһыннан, Арбын нэһиликтэр булгааһыннан, Таастаах, Салбан нэһиликтэригэр сылгы иһитиннэн идэтигэр хаһаайыстыбалары о.д.а. олохтуурга.

Төрдүнүнэн, тыа хаһаайыстыбатын экономикатыгар табаарынай производство өйбүлү ылары ыйан туран рынок сүрүн параметрдарыгар уонна туһаныыга ологуран баар сүрүн көрдөрүүлэри табыстаах кэмэйтэ тиздиргэ үлэ барыаҕа. Холобур ынах сүөһү:

- Ахсаана - 17-18 тыһ. төбө
- Ол иһигэр ынаҕа - 8-9 тыһ. төбө
- Сылгы ахсаана - 11-12 тыһ. төбө
- О.и. бизтэ - 8-8,5 тыһ. төбө
- Бааһына уопсай кэмэйтэ (га) - 6,5 тыһ. га
- О.и. бурдукка - 5 тыһ. га
- Хортуюшпуйга - 700 га
- Оҕуруот аһа - 850 га

Бэһининэн, табаары онорон таһаары экономическай көдүүһүгэр үлэһит бары технологической уларьыга тутууну олохтоһуну тэрийэрэ, оҕоһуллубут бордуюксуяа конкурциялаһар кыага улахан тутулукааһын учуоттаан турар.

— Сүөһү иһитигэр баар кормовой балансы учуоттаан улуус территориятыгар симментал боруода сүөһүнү иһитини, сайыннарыны республика Правительствотын, тыа хаһаайыстыбатын министрствотын кытары үлэлэһэн быһаарарга.

— Ынах сүөһү, сылгы, сибииннэ о.д. көрүңгэргэ племенной идэтигэр хаһаайыстыбалары көдүүстээхтик үлэлэтэргэ. Бурдук, хортуюшпуй, хашпыста, оҕуруот аһын о.д.а. салааларын салгыы сайыннарырга уонна табаары онороччулары бастыг хаччытылаах суортарынан хааччыларга.

Алтыннинэн, оҕоһуллубут тыа хаһаайыстыбатын бордуюксуяатын переработкалааһын, харайыны анал хайыска быһыытынан киллэрэргэ. Холобур, рынокка сыана хамсааһын учуоттаан табаары онороччу бордуюксуяатын иһин төлөбүрүн үрдэтэри быһаарарга, аныгы технологической оборудованиеларынан таһылыбыт хашпыста, хортуюшпуй о.д.а. оҕуруот аһын харайар анал хранилищелары баар сүрүн средстволарга ологуран быһаарарга. Холобур, Хамаратта нэһиликтэр хашпыста хранилищета о.д.а. Сиртөн ылылар бордуюксуяалары переработкалаан бэйэни хааччылыны тыһынан тас рынокка күөскэ киллэри сыаллаах экономическай программа быһыытынан толорулуоҕа. Сүөһүтүн ылылар бордуюктаны (үтү, эти) переработкалааһын нэһиликтэр уратыларын учуоттаан туран сана таһымна таһаарарга үпхарчы өттүнэн хааччылыыга республика государственнай өйбүлэ көдүүстээхтик туһаныларыгар сана хардылары онорорго.

Сэттининэн, дьэс-кэргэн хаһаайыстыбалары юридической статустары Саха Республикатын туһааннаах сокуонугар ологуран бэйэлэрин хааччыныыга эрэ буолбакка табаар производствотыгар туһулуурга уонна көдүүтүргэ.

Ахсыннинэн, хааччылар тэрилтэлэр баар сүрүн средстволарын уонна материалнай базаларын тыа хаһаайыстыбатын салаатыгар үлэлэһиннэрин уонна көдүүһүн тупсарар дьаһаллары киллэрэргэ. Холобур, «Быйан» АО бааһыналарга агротех-

нической үлэлэри, «СХТ» АО тыа хаһаайыстыба техникатын онорууну, бастагы сағалаһын быһыытынан дьэс кэргэн, тэттик бааһынай хаһаайыстыбатыгар аналлаах техникалары (косилка, булуук, муньбар, соһор атын техника) онорууга киирэллэригэр инвестиционной программалары онорон үлэлэтэргэ.

ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВОНЫ ОЙӨӨҮН УЛУУС ЭКОНОМИЧЕСКАЙ ПОЛИТИКАТЫН БИИР ТУТААХ ХАЙЫСХАТА

Рынок экономикатын ордук көдүүстээх салаатынан хаһыыйа тэрүккэ ологуруот кыра уонна орто бизнес буолар. Бу салаа кыра кэмэйдээх финансовай өйбүлгэ түргэник көдүүһү биэрэр. Маны олохтооһунга улууска араас тэрэһин үлэлэр оҕоһулан хамсааһын далааһына кэнгэн иһэр. Бу 2000-2001 сс. сурук туруоҕа бэйэ финансовай ресурстарын кэнгэтин кредитной фонданы улаатыннарыны, ону таһынан холбоһуктаах инвестиционной бырайыактарга күөскэ үлэ барыаҕа. Нэһиликтэргэ предпринимательствонь сайыннарыга, юридической официальной тэрилтилер баар буолуулары өйүүргэ (хааччылыыга, эргизингэ, ремесленничества, ювелирной, норуот туттар табаардарыгар о.д.а.) Предпринимательство тас рынокка тахсытыгар, конкурциялар салаалары тэрийэр уонна инвестиционной программаларга практиккай хамсааһыннары быһаарарга. Холобур, ювелирной производствогэ, художественной-прикладной салаага о.д.а.

УЛУУС ТЭРИЛТЭЛЭРИН ОЙӨӨҮН УОННА САЙЫННАРЫ ХАЙЫСХАТА

Улуус тэрилтэлэрин кытары үлэлэһин икки өттүттэн интэриестээх, тэрилтэ финансовай-экономической баһааньытын, коллектив чилиэттерин тус интэриестэригэр туһулаһан барыахтаах. Тэрилтэ салалтата, специалисттара тус эппиэтинэни сүгэллэрэ болгомто киинигэр туруоҕа. Хардарыга үлэлэһин барыстаах өтгө туохха ологуруурут?

1. Бюджетнай үбүлэһингэ көрүлүбүт үлэлэр сүрүн толороччуларынан олохтоох тэрилтэлэр буолуохтаахтар (тиэйэр-таһар үлэлэр,

УЛУУС БАҢЫЛЫГАР КАНДИДАТ А.Н.ЯДРЕЕВ ПРОГРАММАТА

Ииник 1 стр. көр

текущай уонна капиталнай өрөмүөннөр, муниципальной сакаастары толоруу уода.)

2. Капиталнай тутууга, атын сыаллаах экономическай программалар олоххо киллэри бастан улуу тэрлээтэригэр бэриллихтээх (муниципальной сакаас о.о.а.)

3. Улуу тэрлээтэрин хаһаайынааһын көрүнгүтүн тутууга суох араас инвестиционнай бырайыактарга түмэн үлээтии практикага салгыахтаах (аты-эргизин, мас сорту-опкатын, көмүһү хостоонун о.о.а. көрүнгүгэр).

Уөһэ этиллибиттэргэ олодуран:

Бастатан, «Промкомбинат» АО, «СХТ» АО, «Намулуснаб» МУП, МУ НУ ЖКХ онтон да атын тэрлээтэр нолуоктарга, бюджетты таһынан фондларга үөскээбит иэстэрин реструктуризациялааһын кэлим программаны онорорго уонна сага экономическай программалары олоххо киллэрэргэ.

Иккиннэн, финансовой-экономическай кризистэн тахсан эрэр тэрлээтэри бюджеткэ көрүлүбүт үбүлээнини бастакы учаракка төлөһөн балаһыаньыларын тупсарарга. «Быйан» АО, типография МУП, «Айан» ООО, «Нам» ГУП, кэксэ тыа хаһаайыстыбаларын тэрлээтэрэ.

Усһунэн, Нам гранильной завода хат үөскээбит иэстэн төлөрүйэригэр уонна салгыы реконструкция нөһүө кэскиллээх былаанынан сайдыытыгар уставной фонданы улаатыннарар туран үлэни ытарга үһүс кыттааччыны киллэрэргэ. Гранильнай заводка баар сүрүн средстволарга олобуран 20 миэстэттэн 40-га тийэр станочнай паракатын кэтитэргэ, переходной кэмгэ тастан кадрдары, бэйэбит специалистарбытын манна ажалан үлээтэргэ уонна Хамаҕатта, Модут, Партизан о.о.а. нэһиликтэригэр бастакы этапка надомнай производствоны олохтуурга. Бу үлэ салгыы сайдарыгар улууска анал программаны олохтоноуға. Алмаас кырылыгыр производство улуу экономикатыгар дыһон миэстэни ыларын ситиһэргэ үлэ сагаланыаға.

Төрдүһүнэн, «Ленагаз» АО, «Намгазстрой» МУП, «Якутгазстрой» ТОО Намнаағы филиала, «Якутгазстрой» АО подразделения улууска гаастааһын кэлим программаны олоххо киллэригэр генеральной подрядчиктарынан үлэниилэр уонна үлэриин салгыахта. Программа сүрүн финансовой ресурстарынан тыа сириин гаастааһын Президентскэй программата, улуу Социальной объектары гаастааһына үбө, төнүнэриллэр инвестициялар уонна тэрлээтэр, чааһынай ыал үбө туһанылларын салгыы киллэрэргэ.

Бөсһүнүнэн, улууска олох-дьаһах коммунальной хаһаайыстыбатын сайыннары үлэ күннээҕи биер бастакы учараттаах соруунан буолуға:

— 2001 с. бастакы кварталын иһинэн улуу коммунальной хаһаайыстыбага управлениетин хамнаска иһин төрдүттэн быһаарарга;

— нэһиликтэр олох-дьаһах коммунальной хаһаайыстыбатын үлэниитэрин хамнаһын үрдэтии этибанын программаны, схематын, источниктын 2001 с. быһаарарга уонна биллинги ирдэбилгэ структуратын чуолкайдьырга;

— тэрлээтэр нолуоктарга, бюджетты таһынан фондага о.о.а. үөскээбит иэстэрин реструктуризациялааһыны 2001 с. бастакы аңарыгар быһаарарга;

— транспортнай, техническэй модернизация, сагардыи программаны кэдүүстээх хайысхатын республика Правительствотын, олох-дьаһах коммунальной хаһаайыстыбага министрствотын кытары анал быһаарыи ылылларын ситиһэргэ.

ТУУУ ПОЛИТИКАТА

Республика капиталнай тутууга инвестиционнай политиката 1995-2000 сс. уустук финансовой-экономической кэмгэ ытылынына. Онон урукку 70-90 сс. кытары тэннээр кыага суох. Тутууга үп-харчы , сыана политика инфляция кэмгэр уларыта тутууттан, подряднай тэрлээтэр үлээргэ бу усулбууһа имигэс тэрээнин политикатыттан тулуктанна. Бу балаһыаньа 2000-2005 сс. суньунэн хатыланар прогноста баалиэтэнэр. Итинэн этэн туран маньык чопчу сорууктары туруорунан хайысхаларынан үлэ

ытыгылыгыгар сорок туруоға.

Бастатан, тутуу барытыгар государственной инвестициялары туһанылыи улаатыннарары уонна сорок хайысхалары быһаарарга төнүннэрэр төрүккэ чааһынай о.о.а. инвестицияларга үлэни кэнтэргэ.

Иккиннэн, тутуу инники сылларга барыллаан программатын олоххо киллэригэр нэһиликтэр социальной сайдыыларын болгомтор ыларга уонна учуоттуурга.

Усһунэн, подряднай, субподряднай үлээри толортору бастакы учараттаах сакааһын хаһаайынааһын көрүнгүтүн тутууга суох олохтоо тутуу тэрлээтэригэр бизэргэ.

Төрдүһүнэн, тутууга инвестиция олохтоо бюджеткэ дохуоттуур усулбууһаны хааччыларын ситиһэргэ.

Суолу тутуу хайысхатыгар сүрүн подряднай тэрлээтэринэн суолу тутуу уонна өрөмүөнүнэр «Нам» ГУП, «Быйан» АО салгыы үлээтэргэ уопсай политиканы ситиһэргэ. Суол оворуутун сага ситиһилибит хайысхата - асфальтааһын үлэтин быланнаахтык ытарга уонна улууска салгыы быһаарарга.

1. Суолу асфальтааһыны Нам с. уонна хоту нэһиликтэргэ 3-5 км итэҕэһэ суогу сыл ахсын онготорго.

2. Маймаҕа-Түбэ республиканскай суолталаах суолу 2005 с. диэри түмүктүүргэ сорок туруорго.

3. Ааспыт сылларга ытыгылыгыт үлээри салгаан государственной инвестиция нөһүө урут онгоһуллубут суоллары 100 бырыһыан хааччылыыга ылылларын ситиһэргэ.

4. Улуу киинин уонна нэһиликтэр иэстэригэр суолу онорууну олохтоо бюджет уонна республика туһаннаах үбүттөн быһаарсарга.

Улууска гаастааһын хайысхатыгар:

Тыа сириин гаастааһын сүрүн инвестиционнай политиката тыа сириин гаастааһын государственной, олохтоо бюджет, тэрлээтэр, нэһиликкэ үлэтигэр тирэҕирэн ытарга. Чааһынай инвестордур үлэргэ төнүнэриллэр төрүккэ туһанылыытын тупсарарга.

1. Нам ээлииннэтин гааһынан туһаммакка олоор чааһынай уонна общественной дьээлэри, кэксэ социальной объектары 2001 с. устата быһаарарга.

2. 2001 с. инвестиционнай программага сага ыал олоор кварталларын гаастааһыны сагалырга.

3. Улуу нэһиликтэригэр Партизанга, Кыһыл Дэрэбинэ, Искра, I Хомуустааха 2000-01 сс. гаастааһыны быһаарарга.

4. 2001-02 сс. Бөтүг, Үөдэй нэһиликтэригэр чааһынай олоор дьээлэри, социальной производственной объектарга үлэни ытарга.

5. 2000-05 сс. Модут, Хатырык, Маймаҕа нэһиликтэригэр проектной-сметной документация уонна гаас ситимэ барытын быһаарарга.

Социальной объектары тутууга.

Үөргөһүрү, доруобуя харыстабылын, культура уонна спорт объектарын тутууну биер приоритетнай сүрүн хайысха быһыытын быһаарсыыны салгырга. Государственной инвестиционнай политика программатыгар киллэриитигэр республика Государственной муньаһын биһиги улууспуттан депутаттарын кытары биергэ кэскиллээхтэи үлээтиини салгыы ытарга уонна улуус муньаһын депутаттарын кытары анал программаны көрөргө. Уопсай финансовой төрүтэ инвестиционнай уонна олохтоо бюджет, кредитнэй ресурстар уонна тэрлээтэр кыттыһыннарылыыт үлэтиин суоттарыгар быһаарсарга. Подряднай тэрлээтэргэ толорбут үлээригэр үөскээбит кредиторскай иэстэри төлөһүүнү түмүктүүргэ.

2001-03 сс. Нам с. спортнай комплекс, доруобуя киинин, 140 миэстэлээх детсад, НПУ 200 миэстэлээх общежитие, Граф Вязрегэр культурнай киин, Хатырыкка М.К. Аммосов аатынан мемориальной музейы, Үөдэйгэ, Партизанга, орто оскуола-лар, I-II Хомуустааха, Фрунзегэ оскуола-сад уода. объектары олоххо киллэрэргэ сорогу туруорунарга Республика үтүө дьыалатын хамсааһынын өйөөн Модут, Түбэ, Көбөкөн, Аппааны, Бөтүг, Искра о.о.а. нэһиликтэргэ спортнай сагаларын тутууну, реконструкция үлээриин быһаарарга.

Дэрэбинэни тупсарыи уонна олоор дьээ тутууну хайысхата. Сага XXI үйэ 2001-02 сс. нэһилик-

тэр уонна улуу киинин чэбдигири комплекснай үлээри аныгылыи хайысхага сөп түбэһиннэрэн анал программа онорон ытарга. Бу үлэргэ чааһынай олоор дьээ, социальной, производственной объекттар, аты-эргизин, суол, инженернэй хааччылыи үлээргэ барыта кириргэ. Финансовый төрүтүн олохтоо бюджет, эбии дохуоттар, тэрлээтэр үлэргэ, нэһиликкэ үбэ уонна сорок көрүгэ инвестиция нөһүө онгоһуллуохтаах.

«Сага үйэ» сангалыи тэриини» программаны нэһиликтэр дьаһалтала уонна улуу дьаһалтатын тустаах коммиссия салайахтаах. Дьээни тутуу государственной национальной политиканы олоххо киллэри салгыи ытыгылыыга уонна инженернэй хааччылыытын урутаан быһаарыыга сүрүн ирдэбилгэ хайысхага колледжнай группаларга сайдалларын республика директивнай оргатарыгар туруорсарга уонна ситиһэргэ.

1. Үөргэ заведениелара үрдүк өөрөх филиаллара, аналлаах биллинги ирдэбилгэ, хайысхага колледжнай группаларга сайдалларын республика директивнай оргатарыгар туруорсарга уонна ситиһэргэ.

2. Материальной базаларын бөөргөтүүнү инвестиционнай программа, кредитнэй-заемнай о.о.а. үлэргэ тардылыыларын быһаарсарга.

3. Педагогической коллективтарга сыаллаах социальной өйөбүлү, усулбууһаны тэрийиигэ анал республика, улуу бюджеттерин суоту-гар хааччырга.

4. Үөргэ заведениелара бэйэлэрин кыахтарынан эбии дохуоту, подсобнай производствоны тэрийилэригэр кредитнэй-финансовый, материальной о.о.а. ресурстарынан хааччырга.

5. Студенческой ыччакка сыаллаах материальной көмө фондата үөскээһини, хардыта барыстаах финансовой өйөбүлү тэрийиини олохтуурга.

6. Ытыгылыи бары үлээргэ сыл аайы хардыта өрүттэр дуоҕабардарын түһэрсэргэ уонна контуруолун хааччырга.

КУЛЬТУРА САЙДЫТЫН ПОЛИТИКАТА

Норуот сүрүн духовнай бааһынан кини культуруга буолар. Бу олус кизг өйөбүл. «Дэлэҕ да бөйөтин историтык, культуратын ытыктаабат норуот кэскилэ суох» - дьин аатырга дуо? Бу зйгэни сайыннарыыга туох сорууктары туруорунабыты?

1. Культура учреждениеларын (культура киинэрин, музыкальной оскуола, библиотекалар, киноискусство, музей) материальной базаларын бөөргөтүүгэ, библиотекалар кинигэ фондаларын, музыкальной инструментарынан апаратураларынан, компьютернай техниканан байытыыга кэскиллээх сорогу туруорунарга.

2. Улуу нэһиликкэтин бары араната чуолаан оскуола саастаах уонна үөргэ-үлээри ыччат профессиональной уонна маассабай культуруга тардылыытын, кыттытын туһаннаах специалисттары кытары үлээргэ. Хас биердэи ыччат үөргэ, үлэни кытары тэнгэ культура зйгэтигэр кыттытын ситиһэргэ. Бу үлэргэ бюджеткэ сыһаннаах бары сүрүн объектары кэдүүстээхтэи туһанарга.

3. Музейдар бары көрүнэригэр материальной өйөбүлү экспонаттарынан бөөргөтүүгэ көмөлөһөргө.

4. Улууска үлээри культуру коллективтарыгар (ансамблларга, танцевальной коллективтарга) ведомственной бас биллэригэр тутууга суох сыаллаах финансовой анал программа быһыытын бюджет, спонсорство о.о.а. источниктартан быһаарарга.

5. Улуустан культура, искусство деятеллэригэр, кинилэр айымньыларынан норуот билитигэр таһаарыыга өйөбүлү олохтуурга.

ЫЧЧАТ УОННА СПОРТ САЙДЫТА

Улууска уонна тас өттүгэр үлээри, үөргэ ыччат бу биһиги Сахабыт сириин, улуспут XXI үйэргэ олоор инники кэскилэ. Кинилэр общество бэйэлэрин миэстэлэрин буналларыгар диригик толкуйдаммыт үлэни улуу дьаһалтатын уонна Саха Республикатын ыччат дьыалаларыгар министрствотын кытары ытыгылыи «Нам улуунун ыччатын 2000-2005 сс.» концепциятыгар уонна СР Государственной муньаһын «Ыччат туһунан государственной политика» дьин сокуонугар олодуран ытарга. Биһиги санаабытыгар анардас аралдыгытар эре программаларга буолбакка ыччат бөйөтэнтэригэр, ылынар экономическай программатыгар чугастык

ДУРҮОБУЙА ХАРЫСТАБЫЛЫН САЙЫНАРЫ СЫАЛАТЫГАР

Улууска аныгы медицинскэй техника бары көрүнгүн кизгик туһаныи, профессиональной таһымы үрдэтигэ, эм үлэниитэрини социальной хайысхага өйөөһүн үлэм инники сорууктары сүрүн хайысхата. Бу сорууктары толорууга тутуу ыныаха:

— улуу киинигэр аныгы ирдэбилгэ эппиэттири сага медицинскэй техниканан сөбүлэммит «Доруобуйа киини» тутууну быһаарарга;

— Республика, Россия медицинскэй наука практикескай опыттарын кизгик улууска таргытыга системалаах үлэни ытарга, доруобуйа харыстабылын үлэниитэрин профессиональной таһымнарын сайыннарыга телемедицина туһанылыытын киллэрэргэ, сыаллаах комплекснай чинчийилэри практикалыырга;

— медицинскэй үлэниитэринэн улуу тэнник хааччылар сыалтан контрактнай, болдьохтоох дуоҕабардары олоххо киллэрэргэ, социальной өйөбүл сага формаларын туһанарга;

— медицинскэй хааччылыи сага имигэс систематын, оперативнай хааччылыи бары ирдэбиллэрин олоххо киллэрэргэ үлээргэ.

НАМ ПЕДАГОГИЧЕСКАЙ, НАМ СОЦИАЛЬНОЙ РЕАБИЛИТАЦИЯҒА УЧИЛИЩЕЛАРЫН КЫТАРЫ ҮЛЭҒЭ

Улууска үлээри орто өөрөх заведениеларын кытары дьаһалта биргэ хардыта үлээһини ураты хайысхатын быһаарсарга уонна ситиһэргэ. Ол инниттэн:

1. Үөргэ заведениелара үрдүк өөрөх филиаллара, аналлаах биллинги ирдэбилгэ, хайысхага колледжнай группаларга сайдалларын республика директивнай оргатарыгар туруорсарга уонна ситиһэргэ.

2. Материальной базаларын бөөргөтүүнү инвестиционнай программа, кредитнэй-заемнай о.о.а. үлэргэ тардылыыларын быһаарсарга.

3. Педагогической коллективтарга сыаллаах социальной өйөбүлү, усулбууһаны тэрийиигэ анал республика, улуу бюджеттерин суоту-гар хааччырга.

4. Үөргэ заведениелара бэйэлэрин кыахтарынан эбии дохуоту, подсобнай производствоны тэрийилэригэр кредитнэй-финансовый, материальной о.о.а. ресурстарынан хааччырга.

5. Студенческой ыччакка сыаллаах материальной көмө фондата үөскээһини, хардыта барыстаах финансовой өйөбүлү тэрийиини олохтуурга.

6. Ытыгылыи бары үлээргэ сыл аайы хардыта өрүттэр дуоҕабардарын түһэрсэргэ уонна контуруолун хааччырга.

НАҢИЛИЭННЭ КЫАММАТ АРАҢАТЫГАР УОННА ВЕТЕРАННАРГА СЫАЛААХ ҮЛЭ СҮРҮН ХАЙЫСХАЛАРА

— Российскай Федерация, Саха Республикатын тустаах сокуоннарыгар олохтоо Государственной программаларын сыалыгар туһанылыытын толорутук хааччырга;

— улуу олохтоо бюджеттер уонна атын финансовой источниктарыга, программаларга көрүлүбүт бары хайысхалар олоххо киллэрэлин ситиһэргэ;

— нэһиликкэни кыаммат аранатыгар, инвэлииттергэ дьээ тутуугу, атыылаһытыгар, газификация ытыгылыи дьаһаллары өссө сайыннарыга уонна чуолкайдьырга;

— араас хайысхалаах экономическай программалары олоххо киллэригэр харчынан кредиттээһингэ сыаллаах льготалары ветераннар сабиэттерин, инвэлииттер обществолары, улуу социальной көмүскэлгэ сулууспаларын кытары ырытан онорорго;

— туһаннаах хайысхага республика, Россия Федерациятын, атын дойдулар благотворительной фондаларын, общественной тэрийлээри кытары олохтоомут сибээһи салгырга уонна сайыннарырга.

ОБЩЕСТВЕННОЙ ТЭРИЛТЭ-ЛЭРИ УОННА ПОЛИТИЧЕСКАЙ ПАРТИЯЛАРЫ, ХАМСААҢЫНАРЫ КЫТАРЫ ҮЛЭ

— Тустаах хайысхага РФ, СР Конституцияларыгар, сокуоннарыгар сөп түбэһиннэрэн конструктивнай төрүккэ үлээргэ уонна социальной-экономическай хайысхаларга кэдүүстээх бары инициативалары, кадрова о.о.а. боппуруостарга этиилэрин өйүүргэ;

— кинилэр кытта бастааһыннай төрүккэ үлээри анал комиссияны тэрийэр үлээргэ уонна системалаах көрсүүһүлэри олохтуурга хардыта информациялар баар буолууларын ситиһэргэ, кирип критическай этиилэри үөргэ үлэ туһаныыга уонна итэҕэстэри көнөрүүгэ ылынарга.

Олохтоо былаас ситэриилээх уонна бөрөстэбитэллээх салаалара таһаарылыахтык улуу инники сайдыытыгар бары биергэ үлээһиннэригэр биер сүрүн болгомто уурулуоға. Ситэриилээх уонна бөрөстэбитэллээх былаас улуу социальной-экономическай проблемаларын быһаарыыга конструктивнай сыһаннара олохтооға. Биллинги усулбууһага олохтоох былаас икки органнара хоһулаһыыла эбэтэр биер кизгикэ сүктэри тохтоохтаах. Очтотугар олохтоо парламент (улуу Муньага) бөйөтин аналлыи ситэри туһанар уонна толорор буолуоға.

турар предпринимательство «Алаастыгар туһанылыахтаах.

1. Ону быһаарарга нэһиликтэр уонна улуу киинигэр босхоломму ыччат лидердэрин штаттарын 2001 с. бюджеткэ көрөргө.

2. Анал сыаллаах экономическай программаларга кредитнэй ресурстарынан көмөлөһөргө.

3. Физкультурнай уонна спортнай хамсааһын сагаламмыт физкультурнай уонна тэрээһин боппуруостарын быһаарарга уонна спорт маассабай көрүнгүгэр сайыннарыга, онно сөптөөх үрдүк квалификациялаах, энтузиаст кадрдарынан хааччылыыны чопчу дьаһалларынан олохтуурга.

4. Нэһиликтэргэ спортнай салаалары, улуу киинигэр спортнай комплексы тутууга быһаарылыаах, эрчимнээх үлэни ытарга онно общественноһи, тэрлээти, предпринимателлэри практическай көмөнү онороллоругар түмэргэ.

5. Спорт ветераннарын, активистарын уонна үрдүк түмүктэри ситиспит спортсменнары анал программа быһыытын өйөбүлү олохтуурга улуу спортсменнарын маастарыстыбаларын үрдэти сылтан.

6. Улуу бюджеттергэ спортнай мероприятияларга үбү көрүүнү быһааран туран республиканскай, зональной уонна Бүтүн Россиятаағы күрэхтэһиигэ кытталарын хааччыларга.

7. Ыччат уонна нэһиликкэни ортотугар экологическай, культурнай, спортнай хайысхалардаах туризм кэлим программаны ырытан онорорго уонна бу салаа экономическай хабааттылыах буолуугу сорок туруорунарга. Холобур, «Канькэм» оҕо экологическай паркатын кэнтэригэр уонна биер кэлим туристическай маршрутка кубулу-тарга о.о.а.

НАҢИЛИЭННЭ КЫАММАТ АРАҢАТЫГАР УОННА ВЕТЕРАННАРГА СЫАЛААХ ҮЛЭ СҮРҮН ХАЙЫСХАЛАРА

— Российскай Федерация, Саха Республикатын тустаах сокуоннарыгар олохтоо Государственной программаларын сыалыгар туһанылыытын толорутук хааччырга;

— улуу олохтоо бюджеттер уонна атын финансовой источниктарыга, программаларга көрүлүбүт бары хайысхалар олоххо киллэрэлин ситиһэргэ;

— нэһиликкэни кыаммат аранатыгар, инвэлииттергэ дьээ тутуугу, атыылаһытыгар, газификация ытыгылыи дьаһаллары өссө сайыннарыга уонна чуолкайдьырга;

— араас хайысхалаах экономическай программалары олоххо киллэригэр харчынан кредиттээһингэ сыаллаах льготалары ветераннар сабиэттерин, инвэлииттер обществолары, улуу социальной көмүскэлгэ сулууспаларын кытары ырытан онорорго;

— туһаннаах хайысхага республика, Россия Федерациятын, атын дойдулар благотворительной фондаларын, общественной тэрийлээри кытары олохтоомут сибээһи салгырга уонна сайыннарырга.

ОБЩЕСТВЕННОЙ ТЭРИЛТЭ-ЛЭРИ УОННА ПОЛИТИЧЕСКАЙ ПАРТИЯЛАРЫ, ХАМСААҢЫНАРЫ КЫТАРЫ ҮЛЭ

— Тустаах хайысхага РФ, СР Конституцияларыгар, сокуоннарыгар сөп түбэһиннэрэн конструктивнай төрүккэ үлээргэ уонна социальной-экономическай хайысхаларга кэдүүстээх бары инициативалары, кадрова о.о.а. боппуруостарга этиилэрин өйүүргэ;

— кинилэр кытта бастааһыннай төрүккэ үлээри анал комиссияны тэрийэр үлээргэ уонна системалаах көрсүүһүлэри олохтуурга хардыта информациялар баар буолууларын ситиһэргэ, кирип критическай этиилэри үөргэ үлэ туһаныыга уонна итэҕэстэри көнөрүүгэ ылынарга.

Олохтоо былаас ситэриилээх уонна бөрөстэбитэллээх салаалара таһаарылыахтык улуу инники сайдыытыгар бары биергэ үлээһиннэригэр биер сүрүн болгомто уурулуоға. Ситэриилээх уонна бөрөстэбитэллээх былаас улуу социальной-экономическай проблемаларын быһаарыыга конструктивнай сыһаннара олохтооға. Биллинги усулбууһага олохтоох былаас икки органнара хоһулаһыыла эбэтэр биер кизгикэ сүктэри тохтоохтаах. Очтотугар олохтоо парламент (улуу Муньага) бөйөтин аналлыи ситэри туһанар уонна толорор буолуоға.

Былыбар иннинээҕи агитация. Кандидат А.Н.ЯДРЕЕВ былыбардыр фондатыттан төлөнө

2000 СЫЛГА ПРАВИТЕЛЬСТВО ҮЛЭТИН ОТЧУОТУТТАН

СҮРҮН ХАЙЫСХАЛАР

Үлэ маньх сорууга уонна хайысхалара быһаарылбытыгара:

— экономика салааларын реструктуризациялааһын уонна предприятиелар финансовой туруктарын чөбүдигирдэ;

— саҥа үлэ миэстэлэрин тэрийии суотугар үлэ рыногын, ыаллар кэтэх хаһайыстыбаларын, дыбуус предпринимательствоны, ремесленничествоны, дызэ үлэни, кадрдары профессиональной бэлэмнээһини уонна хаттаан бэлэмнээһини көбүлээһини сайыннары,

— бастатан туран промышленность алмааһы, көмүхү хостуур, алмааһы кырылыгыр, ювелирной салааларын кэмэин улаатыннан туран, ойуур промышленноһын комплексин, таас чөбү хостууну уонна тас рынокка маркетинговой үлэни бэрээдэктээн, экспортка туһуламмыт производствоны АХШ 2 млрд. 100 мөл. долларыгар тийэ сайыннары,

— аһылык уонна олохтоох промышленность производственной кыамталарын мунуурудук туһаны суотугар, 1999 сыл таһымыгар, олохтоох производствоны 2 төгүл улаатыннан туран, ис потребительской рыногы сайыннары,

— чуолаан олох-дьаһах (бытовой) өнөтүгэр предпринимателлэри уонна дызэ кэргэн хаһайыстыбаларын кинээни кытыннан, үлэ көрүнэрин кэнэти, хаачыстыбаны тулсары суотугар өнө рыногын сайыннары,

— рыночной инфраструктураны үөскэти, банковской системаны чөбүдигирди, сыаналаах кумаарылар, страхование, ипотека уонна лизинг рыноктарын сайыннары, республикага финансовой сүүрээни салайыы көдүүстээх систематын тэрийии суотугар капитал рыногын сайыннары.

9 ый түмүгүнэн валовой региональной продукта үүнүүтэ ааспыт сыл таһымыгар 8,8 бырыһыанга тэҥнэстэ. Промышленной бордуюксуйаны оноруу дынгээхтик 5,9 быр., тыа хаһайыстыбатын валовой бордуюксуйата 4,1 быр., транспорт бары көрүнэринэн курууһу тийии-таһыы 29,8 быр., тутуу үлэлэрин кэмэйдэ 34,3 бырыһыан улаатта. Ити түмүгэр предприятиелар дохоттара эбилинэ, олох сүрүн капиталга инвестицияны 33,7 быр. дынгээхтик улаатыннарар кыагы биэрэ, хамнас төлөбүрүн кэмэин — 10,5 бырыһыан.

Нэһилиэнньэ дынгээх харчынан дохота 5,3 бырыһыан улаатта. Үлэ рыногар кэники сылларга бастакынан экономикага үлээтэччилэр ахсааннара улаатта, ол түмүгэр үлээтэ суох буолуу уопсай таһыма намтаата.

Ол эрэри промышленной уонна тыа хаһайыстыбанной бордуюксуйаны онорон таһаарыга итинээ батарыга сорох олохтоомтун соруудахтарга бачача үрдүк түмүктэри ситиһи кыаллыбата. Биричинээтэ — бэйэ эргигэр сылдыар средствота кырыымчык, хардарыга изс, рентабельность намтыа уонна үгүс предприятиелар ноочооттоохторо, кредитный система ситэ-хото илигэ, менеджмент көдүүһэ суоҕа.

1999 сылга Правительство Президентгэ отчуотун түмүгүнэн нэһилиэнньэ критическэй этиилэрин уонна сэмэлээһинэрин туоратыыга Правительство дьаһаллары ылыммыта. Нэһилиэнньэ 590 этиилэртэн уонна сэмэлээһинэртэн 375-нэ эбэтэр 64 бырыһыан толорулуна, сыл бүтүөр диэри өссө 49-на толорулуоҕа, 166 этии инникэ көһөрүлүнэ.

НЭҺИЛИЭННЬЭ ОЛОБУН ТАҔЫМА УОННА ҮЛЭ РЫНОГЫН САЙДЫЫТА

Б. дь. 9 ыйыгар нэһилиэнньэ дууһатыгар номинальной харчынан дохот 31 бырыһыан улаатта уонна ортотунан ыҕа 3252 солк. тэҥнэстэ, маныха инфляцияны учуоттаа-бакка туран, дынгээх бас билэр дохот 5,3 бырыһыан улаатта. 1998 сыл атырдыах ыҕаагы кризис кэнниттэн бастакынан дохот үүнүүтэ сыана үрдээһинин куотан иһэр. Дынгээх хамнас төлөбүрүн таһыма улаатыта 10,5 бырыһыанга тэҥнэстэ, ити аһах ииттер минимуму 1,9 төгүл сабырайар, оттон 1999 сылга 1,6 төгүл этэ. Дальневосточной федеральной уокурук субъектарын ортотугар бу көрдөрүү саамай үрдүктэртэн биридэстэрэ.

Бэлиэтэммит уларыта тутуулары олоххо киллэри сүрүн төһүүтүнэн онорон таһаарылаах үлэ буолуохтаах. Үлэ коллективтара профсоюзтары кытта биригэ коллективной дуогабардар чэрчилэрин иһинэн **ҮЛЭ ТӨЛӨБҮРҮН** сүрүннээһингэ үлэни күүһүрдүөхтээхтэр, үлэ төлөбүрү үлэ түмүктэригэр сөп түбэһитин кэтээн көрүөхтээхтэр, үлэ онорон таһаарыта үрдээһинин ситиһээхтээхтэр, хамнас төлөбүрүгэр иһити биричинээтин билиэхтээхтэр уонна предприятиелар администрацияларын ону намтатыыга уһугуннарыахтаахтар, ол иһигэр профсоюзной контуруол постарын үлэлэрин тэрийии нөҕүө.

Ылыныллыбыт миэрэлэр хамнас төлөбүрүгэр иһи аччар кыагы биридэстэр — б. дь. алтынны 1 күнүгэр изс 2,1 млрд. солк. тэҥнэспитэ.

Иһири улахан ирээтэ производственной эйгэ тиксэр — 72 бырыһыан, маныха электроэнергетикага 5 ый, авиацияга 4, ТЭК салааларыгар 3 ый, ЖКХ-га быһымы-майгы тэҥэ суох: куораттарга уонна кэксэ улуустарга (Бүлүү, Анабар, Олёнон уо. д. а.) хамнас төлөбүрүгэр иһири толору туоратылына, оттон Уус-Дьяаны, Томпо, Уус-Майа, Алараа Халыма улуустарыгар иһири 10-тан ордук ый.

Бюджетнай эйгэ үлэһитэрин дохоттарын таһымын үрдэтэр сыалынан 2000 с. муус устар 1 күнүттэн, иир тарифнай сетка 20 бырыһыан үрдэтиллибитэ.

Федеральной законодательствота сөп түбэһиннэрэн, үлэ төлөбүрүн саамай кыра кэмэйдэ 2000 с. от ыйын 1 күнүгэр 132 солк. этэ, 2001 сыл тохсунньу 1 күнүттэн 200 солк., 2001 сыл от ыйын 1 күнүттэн 300 солк. тийиһэ.

2000 сылга экономика уонна бюджетнай эйгэ бары салааларыгар кэриэтэ аһан иһэр хамнас төлөбүрү эмигэр оҥоһуларын бэлиэтиһ наадалаах.

Предприятиелар уонна тэрилтэлэр таһымнарыгар маньыгы ситиһээхтэ:

— аһан иһэр хамнас төлөбүрүн туруктаах оҥоруоха уонна хамнас төлөбүрүгэр иһи сабыаха,

— «Саха Республикатыгар үлэ төлөбүрүн сүрүннээһин туһунан» СР-га ылыныллыбыт Сокуонга ологуран, дуогабардары уонна сөбүлэһиллэри толоруу механизмын нөҕүө хамнас төлөбүрүн сүрүннээһин ньымаларын тупсарыаха,

— предприятиеларга үлэ төлөбүрүн сүрүннээһин дуогабарын нөҕүө тэн усулуобуйага тэн уустуктаах үлээ

хамнас төлөбүрү дьүөрэлээһинин хааччылааха.

Үлэ төлөбүрү улаатытын хааччыыга миэрэлэр, дынгээх дохоту үрдэти б. дь. 1-кы аһаарыгар аһах ииттер минимумтан намыһах дохоттаах нэһилиэнньэ ахсаанын 4,2 бырыһыаннаан аһаар кыагы биэрэ. Чугастаагы кэмгэ дууһаа ыҕа ортотунан 700-800 солк. таһымаах дохоттаах нэһилиэнньэ 10 бырыһыанын олоҕун таһымын туох ханнык иннинэ үрдэтигэ кэлимсэ миэрэлэр комплекстарын чугастаагы кэмгэ оҥоруоха наада.

Нэһилиэнньэ **СОЦИАЛЬНОЙ ӨЙӨБҮЛ** уобалаһыгар политика туох ханнык иннинэ чопчу (адырыстаах) буоларыгар туһулана. Б. дь. 9 ыйыгар ветераннарга, инбэлииттэргэ, кыамматтарга социальной өйөбүл Программатта ааспыт сыллааҕар 2 төгүл элбэхтик үбүлэнэ. Чөпчэтиилэр (льготалар) толору кэмэинэн кэриэтэ туттуллаллар. Б. дь. өвүлөрдөөх дызэ кэргэттэргэ, үлээтэбэт ийэлэргэ пособие төлөбүрүгэр иһири таһаарыллыбата.

Аҕа дойду Улуу сэрйитигэр Кыайыы 55 сылыгар аналлаах мероприятиелар чэрчилэринэн 866 сэрйи кыттыла-ахтарыгар уонна өлбүт буйууннар оҥооболоругар хааччылыыта суох уонна ситэтэ суох хааччылыылаах олоор дьиз капиталнай өрөмүөнэ ытытылына.

«Инбэлииттэри социальной көмүскэл туһунан» Сокуону олоххо киллэригэ мероприятиелар толоруллаллар: инбэлииттэргэ үс гыммыт биричээн элбэх автомасына, инбэлииттэри уонна ветераннары санаторнай-курортнай эмтээһин эмиз үс гыммыт биричээн элбээтэ, протезнай-ортопедическэй оҥоһуктары бэлэмнээһин улаатта. Дьокуускай к. дьаһалтатын кытта биригэ 2002 с. дылы «Хас бириди инбэлиэнкэ — үлэ миэстэтин» инбэлииттэр дьарыктаах буолууларын программата ырытыллан оҥоһуллар.

2001-2002 сс. льготалары, төлөбүрдэри уонна пособиенны ылааччылары биридиэлээн (персонифицированной) учуонка киллэри былаанналар.

ПЕНСИОННОЙ ХААЧЧЫЙЫ. РФ Президенин ыйаарынан уонна РФ Правительствотунан пенсия кэмэйдэ 3 төгүл индексациялана. Пенсияны компенсациялааһын кэмэйдэ иккитэ улаатта: олунньу — кыаммат пенсионердарга, ыам ыйыгар — бары пенсионердарга. СР государственной былааһын органнарын олохтообут нормативнай акталарынан, пенсионердарга эбии социальной төлөбүрдэри учуоттаан туран, пенсия орто кэмэйдэ (компенсациялары киллэрэн туран) 1127 солк. тэҥнэстэ эбэтэр пенсионер аһах ииттер минимумун 89 бырыһыаныгар тийдэ. Российскай Федерация үрдүнэн орто пенсия кэмэйдэ 746 солк. эбэтэр пенсионер аһах ииттер минимумун 83 бырыһыаныгар тэҥнэһэр. Пенсияны төлөһүнгэ син бири уруккутун курдук, хойутааһын таһаарыллыбата.

Социальной өйөбүл Программатын чэрчитинэн үлээтэбэт пенсионердарга адырыстаах материальной көмөнү оноруу уонна айан төлөбүрү көрүлүнэ, б. дь. 9 ыйыгар сылга көрүлүбүт үптэн 95 бырыһыантан ордута туттулуна.

2000 с. муус устарыгар СР Правительствота уонна Россия Пенсионной фонда республика нэһилиэнньэтин пенсионнай хааччылыы эйгэтигэр биригэ үлээһин туһунан сөбүлэһингэ илии баттаабытара, б. дь. балаҕан ыйыгар — сөбүлэһингэ эбигэ, итинэн пенсияны үбүлээһин боппуростара уонна республика пенсионнай органнарын үлэлэрэ сүрүннэһэр. Өрүттэр пенсия ситиһиллбит таһымын онунан хаалларыны хааччыларга сөбүлэспиттэрэ, СР-га пенсия федеральной сокуоннарынан көрүлүбүттээгэр ортотунан 30 бырыһыанынан үрдүк. Федеральной государственной былаас органнарын таһымыгар Россия Пенсионной фондатын үбүттэн хотугу сир олохтоохторугар пенсионнай төлөбүрдэри улаатыннары үлээтэ ытытылар.

ҮЛЭ РЫНОГАР СР Правительствотун политикатын сүрүн соруга, бири өттүттэн — үлээтир кыахтаах гражданданнар дьарыктаах буолуу дохоттаах эйгэлэрин актыыбынайдык көрдүүлэригэр экономикай усулуобуйалары тэрийии, иккис өттүнэн — производствота, дызэ кэргэн экономикайгын, дыбуус бизнескэ саҥа үлэ миэстэлэрин үөскэтигэ көмөлөһүү, дьарыга суох нэһилиэнньэни хаттаһ үөрэтии уонна киниэхэ үлэ саҥа ньымаларын иҥэрии.

Аһан эрэр сылга үлэ рыногар икки үчүгэй хабаан көһүнэ: экономикайк үлэ бары көрүнэринэн дьарыктаааччы ахсаана туруктаанна уонна элбээтэ итинэн уопсайынан үлээтэ суох буолуу аччаата. Кэники сылларга бастакынан үлээтэ суохтар уопсай ахсааннара сыл сараланыа-дьыттан 3000 киһини сарбылына. Дальневосточной федеральной уокурук регионнарын ортотугар биһиги республикабытыгар үлээтэ суох буолуу уопсай таһыма саамай намыһахтартан биридэстэрэ.

Тыа сирин үлээтэ ресурсаларын улуустар икки ардыларыгар үлээри чэрчитинэн вахтаны ньыманан уонна тэрэһиннээх комуурунан үлээтэ ытытылына: «АЛРОСА» АК-га, Бүлүүтэги ГЭС-3 тутуугар, старательскай артыалларга, маһы бэлэмнээһингэ 6000 кэрингэ киһи.

Б. дь. 9 ыйыгар общественной үлээргэ 4300 үлээтэ суох уонна дьарыга суох нэһилиэнньэ (о. и. «2000 үтүө дьыала» чэрчитинэн) кытына, ити ааспыт сыллааҕар 2 төгүлүнэн элбэх киһи.

Арктическай уонна тыа хаһайыстыбаннай улуустары педагогическай уонна врачнай кадрдарынан хааччыы проблематын быһаарыыга СГУ-ну бүтэрбиттэри, былаанаммыт набор контуруолнай сыйппараларын иһинэн үөрэнээччилэри уонна сыаллаах контракталаах бэлэмнээһин туһунан дуогабар түһэрибиттэри булгуччу үлээтэ ылыы олохтоно.

Профессиональной үөрэхтээһингэ 3000 кэрингэ үлээтэ уонна дьарыга суох үөрэнэ, кинилэртэн 80 бырыһыаннарын кэрингэ үлээтэ ылылынылар. Ыччаты производствота үлээтэ үөрэтигэ ураты болгомто уурулуна: алмааһы хостуоһунга, алмааһы кырылааһынга, неби переработкалааһынга. «Нэһилиэнньэ мөлтө көмүскэллээх арагатыгар (категориятыгар) үлэ миэстэтин квоталааһын туһунан» сокуон бырайыага ырытыллан оҥоһуллар, ити үлэни биэрээччилэр ыччакка, элбэх оҥоруу итинэн аһаардык ийэлэргэ, инбэлииттэргэ уо. д. а. үлэ миэстэтин 3 бырыһыанын биэрэргэ эбээһинэстэрэ.

Ыччат дьарыктаах буолуутун проблемата саамай сытылыртан биридэстэрэ. Бу боппурос дьарыктаах буолуу усулуобуйаларын болгомтолорун кинигэр мэдэитин туар, кинилэр ыччат тэрилтэлэрин кытта биригэ улуустарга уонна куораттарга ыччат идэтибит сулуоспаларын ситимин тэрийиһгэ үлээтиилэр. Ыччат дьарыктаах буолуутугар Мирнэй к. общественной тэрилтэтэ, Дьокуускай к. үлэ биржата, ыччат республиканскай үлээтэ биржата уо. д. а. акты-

ыбынайдык көмөлөһөллөр. Сайынты кэмгэ сокуоннай састарын туола иликтэр 16000-тан тахса быстах дьарыктаах буолуунан хааччылынылар, онно 6 мөл. кэрингэ солк көрүлүбүтэ.

Сабадалааһын быһытынан 2001 сылга үлээтэ суохтар ахсааннара 61000 киһинэн аһылаа.

ДЫЗЭ КЭРГЭН ЭКОНОМИКАТЫН сайыннары, чуолаан тыа сиригэр, хас сыллата ахсын нэһилиэнньэ дьарыктаах буолуутун хааччыыга, үлэһит дызэ кэргэн дохотун таһымын үрдэтигэ дьайылаах төһүүнэн буолар. 1-кы республиканскай съезд кэнниттэн дызэ кэргэн хаһайыстыбалара үүнүүтүгэр модун ис көх бэрилинэ, съездкэ дызэ кэргэн экономикатын 2004 сылга дылы сайыннары программата ылыныллыбата.

Быйыл төрүт буолар нормативнай акт ылылына — «Тус бэйэ көмөлтө хаһайыстыбатын туһунан» Сокуон, кини дызэ кэргэн экономикатын сайыннарыга правовой төрүтү биэрэр. Ол эрэри тыа сиригэр тус бэйэ көмөлтө хаһайыстыбатынан дьарыктаааччыларга үлээтэ мэкитилэрин боппуростара федеральной сокуоннарга туһааннаах көнөрүүлэри ылынары ирдииллэр.

2000 сылга табаарынай кредити ылбыт дызэ хаһайыстыбаларын орто кэмэйдэ 4,2 киһиэхэ тэҥнэстэ (1999 с. — 4 киһи). Хас бириди алтыс дызэ кэргэн үс уонна онтон элбэх оҥоруу. Хаһайыстыба 1 чилиэнигэр аахтааха, харчынан дохот ыйдаагы сууммата 1600 солк. тэҥнэстэ (1999 с. — 1270 солк.). Кредити ылбыт дызэ кэргэттэр дохоттарын сайыннара, үрдэтэргэ дьулуһаллар. Б. дь. ремесленниктэр ахсааннара 2200 киһиэхэ тийдэ (1999 с. 991 киһи), дызэ үлээн 3700 киһи дьарыктанар (1999 с. 305 киһи).

Үлээтэ суоһунан учуокка турбуттарга 1200-тэн тахса сүөһү, 4700 көтөр бэрилинэ, ити 20 улууска үлээтэ суохтар учуоттарытан 552 киһини устар кыагы биэрэ.

Чугастаагы 5 сылга тыа сиринээги дызэ кэргэн хаһайыстыбаларыгар дызэ кэргэн дохотун үрдэти соруга туруорулуна уонна сылга биригэ дызэ кэргэнгэ 100 тыһ. солк. тизриллиэхтээх. Дызэ кэргэн бааһынай (фермерскай) хаһайыстыбатын хаһайынааһын тэрээһин-правовой форматынан кооперация көдүүстээгин практика көрдөрөр. Элбэх үтүө холобурдар бааллар, Таатта улуугу-гар ыаллар сиринэн-уотунан (территориальной), Горнай улуугугар аймахтаһы принципинэн холбоһолор.

Бу аһан эрэр сылга кооперативной хамсааһын уонна кооперативнай тутуу чөлүгэр түһэн эрэр. «Холбос» РСПО-ға 250 мөл. солк. бэрилинэ (1999 с. 100 тыһ. солк.), ити тыа хаһайыстыбаннай бордуюксуйаны, сир аһын уонна эмтээх оттору сорутоупкалааһынга. Билигин элбэх олохтоохтор бордуюксуйаларын ордуун миэстэтигэр туттарар кыахтанналар.

Тыа сиригэр кооперативной секторы үөскэтии процеһыгар кооперативтар элбэх көрүнэрэ (кредитнэй, страховоной, тыа хаһайыстыбаннай, медицинскай), арыны онорор, бурдуу мээкэлиир, транспортнай-экспедиционнай, сорутоупкалыыр уо. д. а.) дызэ кэргэн уонна фермерскай хаһайыстыбалара баҕа өттүнэн төрүккэ ологуран холбоһун принциба тутуһулуохтаах.

ДЬОБУС ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВО

Билигин кэмгэ 2700 кэрингэ дыбуус предприятиелар; 20000-тан тахса биридилээн предприимателлэр үлээтиллэр. Кыра бизнелинэн барыта 65000-тан тахса киһи дьарыктанар (экономическай актыыбынай нэһилиэнньэптэн 14 бырыһыан), ити ааспыт сылтан 6-8 бырыһыанынан үрдүк. 10000 киһиэхэ аахтааха, Россияга 56 дыбуус предприятие, оттон республикабытыгар — 30 кэрингэ.

2000 сыл 9 ыйыгар дыбуус предприятиелар экономика бары салааларын оҥоһуллубуттан 3,4 бырыһыан бордуюксуйаны, үлэни уонна өнөҕү онордулар. Оҥоһуллубут бордуюксуйа уонна өнө кэмэин улахан аһаар республика столицатыгар, Нерюнгри, Мирнэй уонна Алдан улуустарыгар тиксэр.

Дьобуус предприимательство 103 субъектарыгар 35 мөл. солк. үбүнэн көмө оҥоһуллуна. Бастатан туран дызэ кэргэн, дызэ үлэни, төлөбүрдээх өнөҕү уонна потребительскай табаардары сайыннарыга туһуламмыт бырайыактар үбүлэниилэр. Түмүгэр тыһыынчаттан тахса үлэ миэстэтэ тэрилинэ, финансовой өйөбүлү 27 улуустар уонна Дьокуускай к. ылылар.

Дьобуус предприимательствоны өйөөһүнгэ 21 улууска өйөбүл фондалара тэрилиннэлэр. Дьобуус предприимательствоны өйөөһүнгэ биригэ үлээригэ дьаһалталары кытта 11 сөбүлэһи түһэрилинэ. Бу үлэ Хаҥалас уонна Нам улуустарыгар биллэ-көстө ытытылар.

Бизнели тэрийиһгэ ордук сытыы проблемаларынан хаалаллар: стартовой капитал суоҕа, регистрацияны, лицензированины, дызэнэн-уотунан уо. д. а. хааччылыыны кытта сибээстээх хоромнулар.

Отчуоттуур кэмгэ дьобуус предприимательствоны таарыйар 20-тэн тахса законодательной уонна нормативнай акталар ылылынылар, элбэх этиилэр кирибиттеринэн иҥэриллибит дохуокка бири (единэй) нолуокка уларытылар киллэрилиннэлэр.

«2000 үтүө дьыала» уопсай республиканскай хамсааһын Предприимательствоны сайыннары табыгастаах усулуобуйаларын үөскэтигэ анаан 2001 сылга: Саха Республикатыгар дыбуус предприимательствоны өйөөһүн уонна үлээтэ буолуу программатын үбүлээһин толору кэмэинэн хааччылааха, «Предприиматаллэр бырааптары уонна сокуоннай интэриестэрин көмүскээһин туһунан» Сокуон барылын ырытан оҥоруоха, инвестициялар эндиэлээх буолууларын мэкитилээһин уонна страховкалааһын тиһигин үөскэтиэххэ, нолуоктааһын судургутуллубут тиһигэ үлээтир чэрчилэрин кэнэтиэххэ, улуустарга кыра бизнели кытта үлээтэ сектордары тэрийиини көбүлөөххэ.

2000 үтүө дьыала бүтүн республикатаагы хамсааһын нэһилиэнньэ, үлэ коллективтары, общественность бэйэлэрин садалааһыннарынан, миэстэлэртэн таһаарыллар көбүлээһин чаһылхай көстүүтүнэн буолла, ол резервэлэри туһаныыга, иитимнэй буолууну туоратыыга туһайылына.

Быйылгы сыл 9 ыйыгар хамсааһын дьаһалларын 79 бырыһыан толорулуна. Уопсай норуот хамсааһыныгар предприятиелар уонна араас спонсордар үптэрин угуу 167 мөл. солк. буолла, тутуу матырыяалларынан көмөлөһүү 28,1 мөл. солк., атын өнөлөрүнэн, үлээриинэн эбэтэр материальной средстволарынан көмөлөһүү 7,2 мөл. солк.

2000 СҮЛГЭ ПРАВИТЕЛЬСТВО ҮЛЭТИН ОТЧУОТУТТАН

(Салгыгта. Иннин 3 стр. көр)

Барыта республика үрдүнэн нэһилиэнньэ уонна предприятелар норуот бүтүүнүн хамсааһыныгар киллэрбит кылааттарын уопсай сууммата 213,4 мөл. солк.

Ведомстволар кыттыгас ситириилэх дирекциялара олохтоох сырьеттан оҕорон таһаарыллар, ону тэнэ республика таһыттан атыылаһыллар саамай наадалаах тутуу матырыйаалларыгар уонна конструкцияларыгар төһө наадыһы баарын быһаарбыта. 65 спортсаала, 31 культурнай-спортивной комплекс, 63 спортивной площадка, тустуу 3 саалата, 3 стадион, 34 оскуола, 17 детсад, 19 культурнай-эстетическэй кини, 14 бальна, 10 фельдшерскэй-акушерскэй пуун уонна производственной аналлаах 317 объект тутуута сааламмыта. Олорор дьылээр уонна производственной объект септөөх көрүгүнэммиттэрэ, кинилэр тас көстүүлэрэ сангардыллыбыттара, эргэрэн бырабыллыбыт тутуулар көтүрүллүбүттэрэ.

Бэс ыйыгар хамсааһын бастакы сүһүөбүн түмүктэрэ оҕоһуллубуттара, 475 актыбынай кыттыгылаах наҕараадаларга тиксигиттэрэ. Быйылгы сүл бүтүүтүгэр хамсааһын мероприятиеларын олоххо киллэриин түмүктэринэн көрүү-конкурс ытыллыа, онно кыайылаахтарга көүлээһиннэр оҕоһулуохтара.

«Үтүө дьыалалардаах — сага үйэ» девизтээх норуот хамсааһына 2001 сыллаахха салҕанан ытыллыахтаах, итиннэхэ сүрүн бастатан туруорулар боппуруоһунан сааламмыт үлэлэри түмүктэһин, общественной институттары, бюджет таһынаағы источниктары кизгик тардан туран, суоллары тутуу уонна тупсаран тутуу буолуо, ону тэнэ амаар сүрэхтэниин уонна хардарыта көмөлөһүүнү норуот сир-майгы өттүнэн төрүттэрин сөргүтүү буолуо.

ОЛОХ ЧЭБДИК МӨССҮӨНӨ, ДУХОВНОСТЬ УОННА ҮӨРӨХТЭЭХ БУОЛУУ

2000 сылга, республика социальнай политикаһын бастатан туруорулар туһаайытын быһытынан, **ОЛОХ ЧЭБДИК МӨССҮӨНҮН ҮӨСКЭТИИГЭ** общество уонна былаас өйүгэр-санаатыгар төрдүттөн уларыйыы чинчилик бэлэстэннэр. 2000 сүл күлүн тутарыгар буолбут «Олох чэбдик мөссүөнүн иһин» норуоттарын форумугар Президент «Олох чэбдик мөссүөнүн доктринатын» киллэрбитэ. Онно олох чэбдик мөссүөнүн төрүт уурап 5 усулуобуйалара көрдөрүллүбүттэрэ: киһи айар-тутар үлэҕэ дьоруудаах буолуута, тус бэйэ доруобуйатын өйөөһүн уонна харыстабыллаахтык сыһаннаһы, үөрэҕири, духовность, айылҕа ыраас эйгэтэ. Россия политикаһыгар аан бастаан олох чэбдик мөссүөнүгэр сыһаннаһы, киһи олоһун сыаннастарын тиһигэр сыһаннаһы быһытынан, аан бастаан туруоруллубута.

Республика 14 сэлээннэлэригэр, Саха Республикатын Правительствотын аналлаах трана игэриллэн туран, олох чэбдик мөссүөнүн тирэх буолар киинин анал туруга бэрилдибитэ.

2000 сылга Доруобуйа национальнай күнэ олохтооммута, «Саха Республикаһыгар табахтааһыны уонна табах оҕоһуоттарын сэрэти уонна хааччактааһын туһунан» Саха Республикатын Сокуона ылыныллыбыта, 2001-2005 сс. Саха Республикаһыгар табахтааһыны эрдэттэн сэрэтиигэ былаас ситириилэх органнарын үлэлэрин былаана, Саха Республикаһыгар алкоголь проблемаларыгар государственнай политика концепциялара бигэрэтиллибиттэрэ.

Олох чэбдик мөссүөнүн доктринатын олоххо киллэрэр сыалтан 7 улууска итирикээһинэ суох 12 зона, 20 улууска 92 общество тэриллибиттэрэ уонна үлэлииллэр.

Саха Республикатын медицинскэй үлэһиттерин уонна общественноһын ХI Ү сүһэ 2000-2025 сылларга доруобуйа харыстабылын тупсарыга Саха Республикатын концепция ылыныллыбыта. Ити концепция чэрчитин иһинэн үрдүк технологиялары олоххо киллэрииллэр, эрдэттэн сэрэтии кабинеттара аһыллаллар, нэһилиэнньэни бүтүннүүтүн диспансеризациялааһыны тэрийиигэ, кадрдары бэлэмнээһингэ үлэ ситимнэрин уларьтан тэрийи уонна үлэ кыра ороскуоттаах көрүгүнэри олоххо киллэри салҕанан ытыллар. Саха Республика телемедицины олоххо киллэри бырайыактарыгар актыбынайдык кыттар.

2000 сылга 4 сага медицинскэй учреждение аһыллына, өссө 18 тутула туура, олортон 16-та улуустарга. Булгучулаах медицинскэй страховкалааһын тиһигэр үлэтир, эмтиир-эрдэттэн сэрэтэр учреждениялар ахсааннара элбээн иһэр, ол иһигэр тыа сиригэр эмээ. Эминэн хааччыыга үбү биэри улаатыннырылына.

2000 сүл 9 ыйыгар гепатитынан, дифтериянан ыалдьы арыаһына бэлиэтэннэ, ураты кутталлаах инфекциялар регистрацияламматылар. Итини кытта сэргэ сэлликэ эпидемиологическэй быһыы-майгы тыһааһыннаах. Саамай улахан суолталаах социальнай уонна медицинскэй проблема — ВИЧ-инфекция сытырхайан иһэр быһыы-майгы. Нэһилиэнньэни үчүгэй хаачыстыбалаах иһэр уунан хааччыы проблемата сир аайы быһаарыллыбыт буолбатах, сорох нэһилиэнньэлэрэ пууннар сирдэрин-уоттарын санитарнай туруктара тупсарыллыбат.

Нэһилиэнньэ өлүүтэ 1 бырыһыанынан намтаата, нэһилиэнньэ төрөөһүнэ 1,6 бырыһыанынан улаатта а. э. нэһилиэнньэ абиллиит онунан хаалла. Республика нэһилиэнньэтэ «кырдыгытын» хабааттыта кестөн эрэр.

2001-2003 сс. маньык сүрүн сорукутары быһаарыахха наада:

- эрдэттэн сэрэтэр доруобуйа харыстабылыгар кири, ити боппуруостары быһаарыга общественной тэрилтэлэри, ону тэнэ гражданныр бэйэлэрин кытыннары,
- үрдүк технологическэй ньымалары, быстахтык ыллахха, телемедицины олоххо киллэри. 2001 сылга 5 улууска телемедицина кииннэрэ аһыллыахтара,
- улуустар икки ардыларынаағы 5 киини тэрийи (Тикси, Алдан, Майа, Бүлүү, Баатаҕай) ыарахан сыаналаах медицинскэй оборудованиелары уонна технологиялары биир сиргэ түмүүнү хааччылыа,
- медицинскэй көмө хаачыстыбатын тупсары уонна дэбиге тиксиниллэх буолуутун хааччыы: 2001 сылга амбулаторнай-поликлиническэй көмө кээмэин 1000 нэһилиэнньэ баһыгар сылга 9198 диэри улаатыннары сабадаланар, күнүскү стационардарга уонна дьыэтээҕи стационардарга эмтэнэр күн ахсаанын нэһилиэнньэ 1000 киһитин баһыгар 749-ка диэри тиздиллээ,
- нэһилиэнньэ бөсхө медицинскэй мэктиэлэммит көмөнү тас өттүнэн, төлөбүрдээх медицинскэй өнгөлөрү үзгэти, олор кээмэйдэрин республика доруобуйа харыста-

былыгар бюджетин 3,6 бырыһыаныгар диэри тизди.

ФИЗИЧЕСКЭЙ КУЛЬТУРА УОННА СПОРТ ньымаларынан нэһилиэнньэни чэбдигирдиин политика — ХХI үйэ бастакы чизпэригэр республиканы сайыннары стратегиятын саамай улахан суолталаах өттө. Спортивной федерациялар үлэлэрин сүрүннээһингэ, общественноһы кытта активнай үлэҕэ анаан Спорт республикатаағы ассоциацията тэрилиннэ.

Нэһилиэнньэ физкультуранан уонна спордунан дьарктанарыгар көүлүүр усулуобуйанан, биллэн турар, спорт араас көрүгүнэригэр улуустардаағы, зоналардаағы уонна республикатаағы аһаҕас турнирдары ытыгы буолар. Саха Республикатын норуоттарын 2-с спортивной ооньууларын, «Боотурдар ооньуулар» диэн тустуу 2-с фестивалын, «Старт» диэн оскуола оҕолорун республикатаағы спартакиадаларын, тыа сиринээҕи волейболистар ассоциацияларын республикатаағы фестивалын курдук мероприятиялар нэһилиэнньэ өйүгэр-санаатыгар тахса туура уларыйылары көрдөрдүлэр.

Оро-аймах уонна оро спордун сылын түмүктүүр мероприятиялар биридэстэринэн «Азия оҕолоро» диэн 2-с Аан дойдутаағы спортивной ооньуулар буоллулар, онно кыранысса таһынаағы 13 дойдуттан 2160 спортсмен уонна Российской Федерация регионнарыттан 23 хамаанда кыттыһы ыллылар. Саха Республикатын сүүмэрдэммит хамаандата 53 кыһыл көмүс, 31 үрүн көмүс, 53 боруона медаллары ыла итинэн официальной суох хамаанданан зачекка 1-кы мизстэҕэ тигистэ, ити физическэй культураны уонна спорду өйөөһүгэ талан ылыллыбыт суол сөптөөһүн туоһулуур. Итиннэхэ сүүмэрдэммит хамаанда 93 чилиэнэ — оскуолалары бүтэрээчилэр уонна үрдүк профессиональнай үөрэх заведениеларыгар үөрэнэ кирдилэр.

Республика общественной олоһор государственнай политиканы олоххо киллэри кылаабынай сорукутарыттан биридэстэринэн общество **ДУХОВНОЙ ПОТЕНЦИАЛЫН** чөлүнэн хааллары уонна сайыннары буолар. Государственной политика араас өрүттэрин быһааран биэриигэ, айар интеллигенция нэһилиэнньэни кытта сибээстэһиилэрин бөөргөтүүгэ, культураны сайыннары кэскиллэх туһаайылары туһунан санааны атаһаһыга анаан быйылгы сүл бастакы агарыгар «Духовность уонна үөрэхтэни — сага үйэ эрэмнитэ» диэн айар экспедициялар тэриллибиттэрэ. Экспедицияларга 200-тэн тахса культура уонна искусство эйгэтин үлэһиттэр кыттыһы ылбыттара, тыһынчаттан тахса көрсүһүүлэр, теле-уонна радионан биэриилэр 269 нэһилиэнньэлэрэ пууннар тэриллибиттэрэ. Дьокуускайга Культура уонна искусство арктическэй государственнай институтун аһы улахан суолталаах событиенан буолла.

Аан дойдутаағы научнай-практическэй конференциялар ытыллынылар: «Тунгус-маньчжур норуоттарын музыкальнай этнографиялара», «ХХI үйэ бороуогар музей уонна общество диэн кэпсэтии», Саха Республикатын национальнай библиотекатын аһыллыбыта 75 сылыгар аналлаах конференция.

Бүгүн республикага 563 культурнай сынналангы атаарар учреждение, 538 библиотека, 95 оро музыкальнай, уусуран оскуолалара уонна искусство оскуолалара, 69 музей үлэлииллэр. Материальнай базаны бөөргөтүүгэ 11,6 мөл. солк. государство өйбүлэ оҕоһулуна. Билигин баар 19 культурнай-спортивной комплекстарга эбии 2000 сылга 9 сырдатты уонна дороруон биэрии оборудованиетынан, сценна матырыйаалларынан, спортивной инвентарынан сэлэммит өссө 9 комплекс үлэҕэ киллэрилиннэ. 2001 сылга культура учрежденияларын материалнай-техническэй базаларын салгы бөөргөтүүгэ, кадрдары бэлэмнээһингэ уонна хаттаан бэлэмнээһингэ, культура учрежденияларын үлэлэригэр аныгы информационнай технологиялары киллэриигэ үлэ салҕанан ытыллыа.

2000-2002 сс. улуустардаағы уонна куораттардаағы хаһыаттар редакцияларын техническэй өттүнэн хаттаан сэлэһиин программатын Правительствотун ырытан оҕордо уонна олоххо киллэрэр. Бүгүгүн күнгэ республикага 253 бэчээттир уонна электроннай сонуннары кизгик тарҕатар ведомстволар регистрацияланнылар. Государственной телевидение уонна радионан биэрии биир уопсай тиһигэр 32 улуустаағы (куораттаағы) теле уонна радионан биэрии студиялара түмүлүннүлэр.

Тыл көңүлэ, бэйэ көрүүтүн аһаҕастык эти уонна сонуннары кизгик тарҕатар ведомстволарга туруулаһар кыах биһиги республикабытыгар тахса туура демократическэй процестары туоһулуур.

Или-эйни уонна омукутар икки ардыларынаағы собулэни республика дьиннээх уонна улахан суолталаах байыынан-дуолунан сокуоннайдык ааттыахха сөп.

2000 сылга этно-культурнай боппуруостары быһаарыга общество уонна былаас хардарыта биригэ үлэһиттэринэн, «Олох чэбдик мөссүөнүн иһин» норуоттар республикатаағы форумнара, Саха Республикатын государственнай суверенитетин туһунан Декларацияны ылыһы 10 сыла туолуутун бырааһынныктааһын, христианство 2000 сылыгар анаамыт общественность муньага, «Саха сирин норуоттарын дьылдарыгар христианство» диэн республикатаағы научнай-практическэй конференция, «Кустук» диэн интернациональнай ыаллар самодетельнай айымьыларын республикатаағы фестивала, Саха сирин казачествотын уонна тыл политикатын салгы тупсарыга проблемаларыгар «төгүрүк остуоллар» курдук государственнай **НАЦИОНАЛЬНАЙ ПОЛИТИКА** көдүүстээх көрүгүнэрэ булан ылыллыбыттара.

Республика норуоттарын ассамблеята, Хоту сир аһыах ахсааннаах норуоттарын ассоциацията, 30-тан тахса национальнай-культурнай холбоһуктар ситиһиллээхтик сайдаллар уонна үлэлииллэр.

Государственной национальнай политика эйгэтигэр «Саха Республикатын үгүс омукутаах норуотун культура өттүнэн биригэ түмүү» чопчу сыаллаах государственнай программаны ырытан оҕоруохха уонна олоххо киллэрээххэ, ХХI үйэ Арктика народностарын сайыннары концепциятын киллэриини саарыахха наада.

Российской Федерация норуоттарын бэйэни салайынылары сайыннары концепциятын, «Тутулуга суох дойдутааҕа төрүт олохтоох норуоттар уонна олох биес ууһунан мөссүөнүн илдэ сылдыр норуоттар тустарынан» Аан дойдутаағы комитет 169 №-дээх конвенциятын Российской Федерация ратификациялааһынын туһунан», «РФ Сибириин, Хотугу сирин уонна Дальнай Востогун норуоттарын парламенын үөскэтэр туһунан», «Российской

Федерация Хотугу сирин Арктика уонна Хотугу сир пограничной зонатыгар олоһор төрүт олохтоох аһыах ахсааннаах норуоттарын бэрэстэбииттэлэрин альтернативнай граждандскэй сулуспалааһыннары туһунан» республика Президенин сокуону таһаарыга көүлээһиннэрин ырытан оҕоһулуохтаах.

Государство **ЫЧЧАККА ПОЛИТИКАТЫГАР** туох ханык иннинэ үлэһэх буолууну уонна үлэҕэ олохтооһуну хааччыы, ыччаты олох чэбдик мөссүөнүгэр тардыы, социальнай сулуспалары үөскэтии, информациянан хааччыы, граждандскэй уонна патриотическэй иитии сорукутара быһаарыллыбыттара. Ыччаты үлэҕэ олохтооһунга уонна ыччат үлэһэх буолуутугар быһыы-майгы уустугун курдук уустук, бары үлэтэ суохтар үс гыммыт биридэрэ — эдэр дьон.

Быйылгы дьылга Саха Республикатын Ыччат дьыалаларыгар министерствотын иһинэн Ыччаты профессиональнай туһаайылааһын уонна ыччат үлэһэх буолуутун киинин үлэтэ сөхсүтүлүнэ, улуустарга уонна куораттарга ыччат биржалара үлэлииллэр, итинэн сибээстээн үгүс обургу оҕолор, бастатан туран, дьадаҕы ыаллар оҕолоро, үлэни буларга уонна квалификацияланнай консультациялары ылара дьиннээх кыахтаннылар. Үөрэх заведениеларын уонна вакансиялар ыччат кытыртын туһугар улуустарга уонна республикатаағы суолталаах куораттарга «Үтүө дьыала» конкурс уонна «Биһиги доруобуйа туһугар» диэн облуурдаағы хамаандалар республикатаағы ооньуулар биллэриллибиттэрэ.

Ыччат общественной тэрилтэлэрин политическэй активностара үүннэ. Саха Республикатын Президенигэр «Ыччат парламена» диэн Общественнай сэбиэт муньахтара тэрилиннэр. «2000 үтүө дьыала» диэн республикатаағы хамсааһынга ыччат кытыртын туһугар улуустарга уонна республикатаағы суолталаах куораттарга «Үтүө дьыала» конкурс уонна «Биһиги доруобуйа туһугар» диэн облуурдаағы хамаандалар республикатаағы ооньуулар биллэриллибиттэрэ.

«Восток» ыччат региональнай экологическэй лааһырын үлэтэ аан бастаан тэрилинэ итинэн Дальнай Востоктаағы оукурука журналистар «Эдэр пресса-2000» конкурстарын фестиваллара ытыллына.

2000 сылтан ыла наркотиктары, алкоголь, табахтааһыны утары, ВИЧ-инфекцияны эрдэттэн сэрэтии буклеттара былааннаахтык бэчээттэнэн таһаарыллаллар, правовой сырдаттыга, психологическэй көмөҕө хомуурунньуктар ырытыллан оҕоһуллаллар уонна тарҕатылаллар, олох чэбдик мөссүөнүгэр төрүт көрүгүнээх социальнай видеороликтар таһаарылынылар.

РФ Үөрэҕин министерствотын коллегиятын уонна Саха Республикатын Правительствотын холбоһуктаах муньахтарыгар «Саха Республикаһыгар үргүлдьү үөрэхтэһин туругун уонна ону сайыннары тустарынан» боппурос көрүлүбүтэ, онно үөрэх тиһигин сайыннары социальнай политика бастатан туруорулар туһаайытынан буолар диэн бэлэстэммитэ.

2000 сылга 3 сага оскуола, 2 гимназия уонна 1 лицей аһыллынылар. Үөрэхтэһин ситимин общественной-государственной салайыга кирири олоххо киллэрииллэр, педагог социальнай анал туругун үрдэтиигэ дьаныардаах үлэ ытыллар. 5 саастаах оҕолор 90 бырыһыаннарын кэригэ оскуола иннинээҕи үөрэтэр учреждениелара сылдыллар. Үөрэҕи бүтэрииттэр үрдүк үөрэх заведениеларыгар киририлерин ахсаана улаатан иһэр (1999 с. 43 бырыһыантан 51 бырыһыанга диэри), кыһыл көмүс медаллаахтар ахсааннара үүнэн иһэр (1999-2000 үөрэх сылыгар 119, 1998-1999 сс. — 90), предметтэринэн олимпиадаларга ситиһиллээхтик кыттааччы оскуола оҕолорун ахсаана эбиллэр.

Үөрэхтэһини информатизациялааһынга балаҕа үлэ ытыллар. Орто оскуолалар 90 бырыһыаннара компьютернай техниканан сэлэһинилэр. 2001 сылга оскуолалары компьютердааһын процеса ситириллээх тустаах.

Республика үрдүнэн тэрээһиннээх сынналангынан 103000 оро, а. э. үөрэнээччилэр уопсай ахсааннарыттан 56 бырыһыаннара, хабылына.

Президент ыйааҕар сөп түбэһиннэрэн 576 оскуола, 16 оскуола иннинээҕи учреждениелара, 33 улуустаағы Печетельскэй сэбиэттэр тэрилиннэр. Үөрэхтэһин боппуруостарын быһаары агардас ведомственной дьыала буолан уурайда, общественность кыһамныылара холбоһулар. Республика үөрэхтэһингэ 20 учреждениета Москвага буолбут «Оскуола — 2000» Аан дойдутаағы быыстапка лауреаттарынан буоллулар, 25 культурнай-үөрэхтэһин көүлээһиннэрэ «Үөрэхтэһин-2000» диэн Дальнай Востоктаағы быыстапка лауреаттарын аатын ыллылар.

2000 сылга «БЕКТОР» диэн үөрэхтэһини реформалааһын программатын Саха Республикатын Правительствота бигэрэттэ, ити программа үөрэхтэһин материалнай-техническэй базатын проблемаларын учуоттуур. Сүл бүтүөр диэри 10 оскуоланы уонна Квалификацияны үрдэтии институтун дьыэтэ үлэҕэ киллэриилэрэ былаанналар. 2001 сылга 4100 мизстэлээх 20 оскуола үлэҕэ киллэриилэрэ бэлэстэнэр.

Саха уонна уучча тылларыгар, саха литературатыгар 1-тэн 11 кылааска диэри учебниктарын комплекстара сагардыллынылар. 9 ый уастыгар 42 кинигэ бэчээттэнэн таһыста уонна түгэтилиннэ, олортон республикатаағы комплект 29 учебнига. Омук тылларыгар, Саха сирин историтыгар (2 чаастаах) уонна Саха сирин географиятыгар үөрэтэр пособиелар, «Саха Республика» диэн географическэй атлас, 5 предмеккэ ыраахтан көрдөрөр таблицалар бэлэмнэнилиннэр.

ҮРДҮК ҮӨРЭҔИ БАҔЫЛААҔЫН

Техническэй идэлэргэ квалификациялаах кадрдары бэлэмнээһини кэргэтэр сыалтан Санкт-Петербург к. үс бастын вуз базатыгар Үрдүк технологиялар Саха сиринээҕи университеттара аһыллына.

Саха республикатын үрдүкү оскуолатын сүрүн сорукутарыттан биридэстэринэн үргүлдьү үөрэхтэһин структуратын уонна үөрэхтэһин учрежденияларын билигин баар ситимнэрин дьорууһаты буолар. Үөрэхтэһин учрежденияларыгар илэ-чаччы холбоһурунан Нерюнгри куоракка баар специалитары элбэх таһымнаахтык бэлэмнээһини олоххо киллэрэр СГУ техническэй институтта, Чурапчытаағы физкультура уонна спорт институтта, Дьокуускайдаағы инженернай-техническэй институт буолаллар. 2000 сылга Саха государственнай университетин вузтаағы колледжтара уонна СГУ бэрэстэбиитэлиститбэлэрэ уон улууска тэрилиннэр. Улуустарга көһөн тиһигэн үөрэххэ ылар комиссиялар сылын аайы тэриллэллэр.

(Салгыгын 5 стр. көр)

8 №-дээх СТРОИТЕЛЬНАЙДААҢЫ УОКУРУКТАН УЛУУС МУННААҢЫН ДЕПУТАТЫГАР КАНДИДАТ НИКОЛАЙ НИКОЛАЕВИЧ ПЕТРОВ ПРОГРАММАТА

Бастатан турар, Нам улуус ПОО коллективтар миигин 8 №-дээх Строительнайдааҥы уокурукка Улуус Муннааҥы депутаттар кандидат Николай Николаевич Петров программата

хамнастарыгар кыттыһыы, орооһуу, кинилэр үлэлэрэ түмүктээх буолалларыгар көмөлөһүү.

Саамай чутас уонна наадалаах дьон санаан, М. Аммосов аатынан уулуссага ыччат сынһанар түөлбөтүн онордуу буолуоҕа, бу билигин баар күөл олоҕун туһаныыга олоҕуор.

Ордук кэскиллээгинэн тутуллан иһан тохтоон хаалбыт дьесадыэттин сангалы тилиннэрин, дьесадыэт-оскуола буолуутун туруоруу уонна ону олоххо киллэрини көрбүн.

Бары кварталлар ыраас, хомуллуулаах буолуулар болҕомто туруохтара.

Хас микрооройон чөлөлөх туһугар туруулаһыылар тэриллэ.

Балары ыйан турар, сана талылыбыт Улуус Баһылыгын кытта балары толорууга бэриллибит итэҕэди дьоннаахтык толорууну мэктиэ быһыгынан ылынабын.

Бука бары быһыбарга!
Дьоннаахтар тустарыгар бары кэлэн куоласкытын бизэргитигэр ытырабын!

Биһиги кэжэ 10 кандидаттарбыт олохтоох хаһыаты нонүөлээн, таһаарбыт ытырыларыгар («Саха сирэ», «Якутия») сөбүлэспэтин биллэрин, тустаах сокуон тускулун иһин санаабын кытырабын.

Быһбар иннинээҕи агитация.
Депутатка кандидат
Н.Н.ПЕТРОВ төлөбүрө суох таһаарыыта

Сүрүн сорукупунан улуус социальнай-экономическай бөһөргөөһүндүр бары талылыбыт депутаттары кытта биир көрүүлээх түмүктээх буолууну, мань тэҥэ Ил Түмэнгэ үлэли сыһыар депутаттарбытын кытта сыһыспат сибээһи тутуу, улууска бэйэни салайыныы олоххо кириитигэр тиэҕэйбэккэ, оруннаахтык онҕууларын ситиһи буолуох тустаах. Ол эбэтэр албах сыһылаах былааннааһынга олоҕурууну ситиһи.

Ордук чуолан тутуу салаата, газтааһын, суолу тутуу кэнээһинэ болҕомто ылылыылаах. Тьа хаһаайыстыбатыгар онҕуулаах куустары сайыннарыы, сана онорон таһаарар салаалары булуу уонна үрдүк технология туттан, онҕуулуубут бордуюксуйа энкилэ суох батырылыгын хааччыһыы, ол эбэтэр хас бирдии хаһаайыстыба туруктаах буолуутугар дьулуһуу.

Иһэр уу болҕомто тутуу ситимнээх үлэни саҕалааһын уонна олору толоруу.

Бэйэм тустаах уокуруктар баар үлэ коллективтарыгар үлэлэригэр-

2000 үтүө дьыала

ҮЛЭ БЫЙЫЛГЫНАН ТҮМҮКТЭММЭТ...

Быларыын ахсынньы ыйга сессия «2000 үтүө дьыала» улуус үрдүнэн 100 үлэ бигэргэтиллибитэ, онтон 81-рэ республикатааҕы перечеһгэ кирибитэ. «2000 үтүө дьыала» хаамытын туһунан улуус баһылыгын солбуйааччыттан В.Е. Потаповтан билиһиннэригэр көрдөстүм.

Корр: Виктор Егорович, 10 ый түмүгүнэн туох үлэ ытытылына.

В.Е. Потапов: Республика перечеһигэр кирибит 81 үлэҕэ эбии 23 үлэ кирибэ, бу 23 улуус иһинэн ытытылар үлэ буолар. Сэтгүүл 1 күнүээри туругунан 81-тэн 69-һа туолла, ол 85 бырыһыанга тэнгэстэ. Эссэ да 12 үлэ ситэриллэ илик, элбэх үбү эрийэллэринэн ыраахтар үбүскээтилэр. Хаалбыт кэмгэ ситэ илик объектары бүтэрэр былаан турар. Холобур, Аппааны спортсаалата, Искра спортсаалата, Фрунзе оскуола-сада, Үөдэй начальнай оскуола, Бөтүн спортсаалата агарда нэһилиэһинэ эрэ күүһүнэн кыаллыбаттар, манна элбэх үп-харчы, матырыяал наада. Бөтүн спортсаалата каркаһа монтажтанан бүтүтэ, көндөйө хаалла, эбии котельнай тутуулар буолуу, бийыл сүрүн үлэтин бүтэрээтхэти, матырыяала хойугаан кэлэн сороҕо кыаллыбакка хаалла. Түбүгэ баанньык капиталнай өрөмүөнэ 90 % туолла. Фрунзе уруг тутулан иһэн ситэриллибэккэ хаалбыт 50 миэстэлээх дьесадыэт оскуола-сад буолуохтаах, итингин ыта сылдьаллар. Үөдэйгэ ылыммыт былааннара барыта туолан начальнай оскуола тутуута эрэ хаалла. Бу ситэриллэ илик

Ити этиллибит объектар бүһэстэхтэрин биэр төрүөтүнэн меценатство, спонсордаһын ытытылыбатаҕа буолар, спонсордар көмөлөрүнэн үбү муспатыбыт, нэһилиэһинэ да үбү хомуйууга үлэлэспэтэ. Быйыл сааскытан сайын от үлэтигэр диэри үлэ өрө көтөҕүлүүлээхтик ытытылыбыта, от үлэтин кэнниттэн мөлтөөбүтэ. Бу хаалбыт үлэлэр, эпитим курдук, үбү, элбэх матырыяалы эрийэллэр. Онуоха анал идэлээх үлэһиттэр наадалар, кинилэри атын сиртэн аралан үлэлэтэбит.

«2000 үтүө дьыала» олоххо кириригэр республикатааҕы межведомственной дирекция улахан көмөнү онорор олорор, харчынан да, матырыяалынан да, ол курдук, 842 тыһ. солк. кэлэн түнүгүтинэн. Бастаан 542 тыһ. солк. ыппыттар, мантан 15 тыһ. Үөдэйгэ, 20 тыһ. Партизанга, 270 тыһ. Нам селотугар, 25 тыһ. Хатын Арыыга, 35 тыһ. Бөтүнгэ, 60 тыһ. Түбүгэ, 25 тыһ. Арбынга о.д.а. нэһиликтэргэ түнүгүтиллибитэ.

Республикатааҕы дирекцият-

тан 8 «Урал» бензопила, 4 «Дружба» бензопила, 4 «Парма» электропила, 1000 кг. электрод, 4 тонна 76 мм. диаметрдаах турба, 10 тонна арматура, 42 тонна цемент, 420 кв. м. линолеум, 50 куб. м. кырылыаммыт хаптаһын, электроматрыяал (провод, кабель, розетка, светильник о.д.а.) о.д.а. Ылбыһыт, бу барыта нэһиликтэринэн түнүгүтиллибитэ. Дирекцияттан уопсайа 500 тыһ. солк. суумалаах матырыяал ылытылына.

Корр: Үчүгэй үлэлээх нэһиликтэр ханьыктарый?

В.Е. Потапов: Үөдэй нэһилиэгэ үчүгүйдик үлэлээн иһэр диэххэ сөп. Ылыммыт былаанын барытын толорбута, арай начальнай оскуола кэлэн иһинэн хаалла. Матырыяала баар эрэри нэһилиэһинэ кыайан хамсаптатахтарытан тохтоон турар. Манна баһылык солбуйааччыта М.С. Игнатьева салайааччылаах штаб тэриллибитэ. Нэһилиэк дьаһалтата уонна оскуола бэйэ-бэйэлэрин икки ардыларыгар кыайан өйдөспөтөхтөрүттэн үлэ хаамыыта бытаарда дии саныыбын. Түбэ нэһилиэгэ үчүгүйдик үлэлээтэ. Тутулуохтаах объектар элбэх, иһилиһэккэ кирибиттэн таһынан бэйэлэрэ эбии араас үлэлэри онордулар. Түбүгэ оскуоладьесадыэт капиталнай өрөмүөнэ, баанньык капиталнай өрөмүөнэ, балыһа тутуута саҕаланан баран бүтэ иликтэр. Эссэ биэр үчүгүйдү үлэлээх нэһилиэһинэн Партизань ааттыаха сөп. Нам селотугар ветераннар дьыалэре үлэҕэ кирибитэ, гимназия учууталлар бэйэлэри уонна Кондратьев Т.А. биригээдэтин көмөтүнэн гараж тутунна о.д.а.

Корр: Үлэҕэ эпитимнээх суохтук сыһыаннаһааччылар даһаны баар буоллахтара дии?

В.Е. Потапов: Сорох дьаһалтала өтүлэриттэн үлэҕэ сымнарастык сыһыаннаһы баар, нэһилиэһинэҕэ өйдөтөр үлэни ыппаттар, отчуоттары кэмизгэр түһэрэн испэттэр. Биһиги икки сиргэ отчуоттуубут — дирекция уонна статотделга. Холобур, Хамаҕатта, I Хомуустаах, Никольская нэһиликтэргэ отчуоттары хойугаан бизрэллэр, эпитимнээх суохтук сыһыаннаһаллар. Бу нэһиликтэргэ улахан объект суох, барыта нэһилиэһинэ күүһүнэн онҕуулар үлэлэр.

2000 үтүө дьыала биэр сылынан бүтэн хаалбат. Эһилиги 2001 сылга хайа нэһилиэк туох үлэни ытыгар былааннаһын ылыахпыт, үлэ салгыы ытытылына.

Кэсэптэ В. РЫКУНОВА

ОБРАЩЕНИЕ

Извлечение из закона РС (Я) «О выборах...» в предвыборной агитации «за» или «против» кандидатур не могут участвовать государственные органы, члены избирательных комиссий, должностные лица государственных органов.» Статья 22 п. 3.

**Е. Ларионов
А. Илларионов
г. Якутск 22.09.1994 год
3 № 35-1**

Уважаемый, Егор Михайлович!

Мы, избиратели, простые люди - жители Намского улуса удивлены, и несколько даже поражены вашим интервью по местному телевидению.

Мы Вам очень верили, избрали Вас депутатом Государственного

Собрания Ил Түмэн с надеждой, что Вы способны защищать наши гражданские права, приложите все свои усилия для построения правового государства.

Своим выступлением по телевидению 12 ноября сего года, с явной агитационной целью в пользу и.о. Главы улуса Ядреева А.Н., Вы, ставите нас избирателей в неудобное положение:

1. Вы нарушаете закон РС (Я) «О выборах...», который подписан 22.09.94 г. Вами самим же.

2. Вы используете свое служебное положение должностного лица государственного органа.

3. Вы ставите своими действиями в противостояние власть и народ, чего мы избиратели, простой народ не хотим. Какие цели Вы преследуете?

БЫҺААРЫННЫМ

Мин баһылыгы бизэ сылга талар сыһа эбит дьесадыэт кэллим. Эмиэ кыайбат киһини таллаха бизэ сыл күүтэр өрө бэрт. Ол гынан баран бу быһыбарда таһынарнаан, үлэлэринэн-хамнастарынан, билилэринэн-көрүүлэринэн билигин баһылыктан ордук дьон турбуттара оускутар. Нам улууһа ааспыт бизэ сылга үгүс үтүө даталардаах ааста. Ол иһигэр М. Аммосовпыт, И. Винокуровпыт 100 сыллаах үбүлүөйдэрэ буоллулар. М. Аммосовпыт аата дойдутугар асфальт суол арталарыта атын да тутууларга дьайыта киһини үөрдэр уонна Президентгэ махтаһы үөскэтэр. Онтон бэйэбит онно сөп түбэһиннэрин дьаһаныбыт хомойоох иһин кими да астыннарбат. Чэ, ол көстөн турар итэҕэһи ырытар себе суох. Биричиинэтин бары билэбит. Кыайан дьаһаммапыт. Салалта мөлтөх. Өйдөөн көрүгэр ээри улууспут хаһан эмит маньык мөлтөхтүк салалтан кэлбитин. Киһи сөүр.

Д.Ф. Алексеев улууһу салайан бүтүөтүтэн улууспутугар сэргэх сокуос үлэ-хамнас барара тохтоон хаалбыт курдук. Тулаһытын

көрүңүг. Оннук буолбат дуо? Мин кырдьыгын эттэххэ ааспыт быһыбарга А.Н. Ядреева куластаабытым. Эрэнэн. Водонго-садаҥа, тыла-өһө астык курдук этэ. Биһиги кырдьаҕастар улууспут салалтатын талыыга уопсайынан даһаны актыбынайдык кыттарбыт сөп. Бэйэбит. Ити улахан хамнастаах «аналлаах» кырдьаҕастар «этиллэринэн» буолбакка. Холобур мин быһаарынан олоробун.

Хотунан-соуруунан араас үрдүк дьоннаастарга сылдьымахтаабыт үөһэ салалтаҕа үлэлиир, атын улуустар олохторун-дьаһахтарын билбит. Республика бары салалтатын кытта биригэ үлэлээп алтын улахан опыттырбыт Дьяконов Альберт Николаевич улууһугар кэлбитэ мин санаабар саамай сөптөөх быһаарыныы. Альберт Дьяконовы мин кыра эрдэбиттэн билэбин. Олох бары оскуолатын барда. Хара үлэ дьэни билбит киһи. Бэйэтин кыаһынан үрдүк таһымга таһыста. Киһи курдук республикаҕа үлэлээн көрдөрбүт дьон улуустарыгар үлэли кэллэриттэн киһи үөрэр.

Мин А. Дьяконов улууһугар да-

4. Мы, простой народ без давления и помощи власти сами решим, кого избрать Главой улуса.

5. Уважаемый Егор Михайлович, Вы пытаетесь поставить нас - избирателей в нежелательное положение зависимости от воли отдельных людей, от власти, но простой народ мудрее и тверже их воли.

**С уважением избиратели:
Намцы ул. Комп. Винокурова, 9
И.И. Винокуров, А.И. Винокуров, Н.А. Винокурова,
Н.И. Дьячковский,
А.И. Алексеев, В.А. Саввинова
Е. Данилова, И.Н. Кузавский
В.Д. Попов, В.Н. Попов,
Г.Н. Максимов, В.А. Гоголев
Г.Г. Алексеев, В. Колмогоров**

**Быһбар иннинээҕи агитация.
Кандидат А.Н.ДЬЯКОНОВ
быһбардыр фондатыттан төлөһө**

ҕаны таһаарылаахтык үлэлиригэр саарбаҕалааһын. Альберт Николаевич киһи быһытынан киэһэ-куона, киһи үрдүк культуралааһын, бары болпуруостарга турган быһаарыныыны ылар киһи салайар дьонурдаһын уонна талааннааһын көрдөрөр. Альберт Николаевич улахан ирдэбиллээгин сорохтор баар олус кытаанах диэхтэрин сөп. Мин санаабар билигин кэмгэ кытаанах буолуу сөптөөх хаачыстыба. Киһи киэһэтин таһырдыа быһыт үлүгэрэ буолла. Иллитин ньыспарынан, адьас үлэни кыайа тутар киһи кэллэһинэ көнөр кыахха киридибит быһылаах. А. Дьяконовы кытта өр сылларга үлэлээбит В. Павлов: «Альберт Николаевич киһэ 9 часка приемга ыгырдаһына соһуйаайабыт, оннук үлэһит киһи» - диэбитэ.

Ону мин соһуйа истибэтэҕим. Төрүт үлэһит удьуор - бинук үлэлиэхтээх даһаны, үлэлиэ даһаны.

**С.Н. ИВАНОВ,
үлэ ветерана.
Нам с. олохтооҕо**

**Быһбар иннинээҕи агитация.
Кандидат А.Н.ДЬЯКОНОВ
быһбардыр фондатыттан төлөһө**

Учуутал уус чулуута

ҮНҮҮГЭ-САЙДЫГА АНАММЫТ ОЛОХ

билигэр-көрүүгэ, үчүгэйгэ-үтүөгэ тардыһар уолчаан биригэ үөрэнэр оҕолоруттан хаалсыбакка, кылаастан кылааска таһсан испитэ. Иккис кылааска оройуон киһингэр начальнай оскуола (Нам 8 кылаастаах оскуолатын дьэитигэр) үөрэммитэ. Бэһис кылаастан саҕалаан орто оскуоланы (умайбыт мас оскуоланы) бүтэрбитэ. Дьокуускайдаағы пединститут кэнниттэн 1951 с. Бөтүн 7 кылаастаах оскуолатыгар историгынан уонна завуһунан ананан, ыччаты иитиигэ-үөрэтиигэ өр сыллаах үлэтэ саҕаламмыта.

Уопһуттаах учууталлар поэт Сивцев Е.С. (саха тыла уонна лит.), Емельянов Г.И. (нуучча тыла уонна лит.), Попов Г.А. (нач. кылаастар), Колпашиников К.Я. (оск. директора) о.д.а. сүбэлээн-амалаан, наставкатаан элбэххэ үөрэппиттэрэ, идэтин баһылыгыгар көмөлөспүттэрэ. 1958 с. СГУ-ну бүтэрэн баран Хатырык орто оскуолатын директорунан үлэлээбитэ. Онно САССР үтүөлээх учууталара М.С. Дьяконовы, А.К. Нектаевааны, РСФСР үтүөлээх учуутала Л.А. Дьяконовы, суруйааччы В.С. Яковлев-Даланы кытта алтыспыта олоҕор уонна үлэтигэр туһалаах буолбута.

— Үлэбин саҕалыырбар Бөтүңгэ завучу быһытынан үөрэх процеһыгар оччотооҕу бастыҥ уопуу киллэриигэ кыһамныбын уурбутум. Иллээх коллектив дьаһыардаах үлэтэ түмүктэрдээх буолбута. Биһиги кыракый оскуолабытыгар үөрэммиттэртэн көңүл тустууга спорт маастара, сахалартан Россия бастакы чемпиона, СГУ профессора Н.А. Гоголев, спорт маастара, көңүл тустууга уонна самбара ветераннарга аан дойдуга хас да төгүлээх призера уонна чемпиона, СГУ математикаҕа кафедратын сэбиэдиссэйэ, профессор Н.К. Алексеев, урукку «Якут-межсовхозстрой» тутуу тэрилтэтин председателэ Н.А. Евстафьев, РФ народной артыһа С.П. Око-

нешников, оҕо республикатааҕы тубдиспансерын сэбиэдиссэйэ, м.н.к. Л.И. Сивцева-Матвеева, республика билиилээх баяһына, улуустаағы норуот айымньытын уонна сынһалаһын киһини директора М.С. Павлов о.д.а. таптыыр идэлэригэр үөрэнэн, олоххо дьоннаах миэстэлэрин булбуттара. Мин кинилэр ситиһилэриттэн үөрэбин уонна кизн туттабын, - диир Михаил Алексеевич.

Үлэтигэр эпитимнээххэ, биригэ үлэлиир коллегаларыгар кыһамнылаах, тылы-өһүн тизрээтхэти, түмэр, көбүлүүр уонна салайар дьонурдаах педагогу үөрэх тэрилтэлэрин кадрдарынан бөһөргөтүү уонна үлэни өрө көтөҕүү бэрээдэгинэн атын оскуолаларга, НПУ-га, 2 №-дээх ОПТУ-га директорунан анаан үлэлэспиттэрэ.

2 №-дээх ОПТУ-га сэттэ сыл директордаабыт кэмизгэр училище материалнай базатын бөһөргөтүүгэ, кадрдарынан хааччыһыыга уонна кинилэри сөптөөхтүк аттаран туруорууга, тыа хаһаайыстыбатын специалистарын бэлэмнээһингэ ситиһиллэр баар буолбуттара. Михаил Алексеевич «Кадрдар барыны быһаараллар» - дьэ эттиигэ олоҕуран үлэлиир. Ити сылларга Граф Бизэригэ нээҕи училищегэ 600-тан таһа өрө бүтэрэн, идэлэринэн үлэли республика араас оройуоннарыгар, куораттарыгар тарҕаспыттара. Училищегэ үөрэммит оҕолортон 72 бырыһыаннара үрдүк үөрэҕи бүтэрбиттэрэ. Ол курдук училищеге выпускниктара В.С. Никифоров, П.Е. Атласов Дьокуускайга ис дьыала отделын органнарыгар үлэлиллэр. К.И. Федоров училище билигин директора, Е.Е. Колесов киһи бастакы солбуйааччыта, А.А. Федоров «Намгазстрой» ПМК-тын салайар, Н.К. Чиряев Дьокуускайдаағы гимназия директора, А.М. Шадрин Хатын Арыы орто оскуолатын директора, спорт маастара

Бүтүрүтүм 8 стр. көр

ЧӨЛ ОЛОХ

СЭТИННИЙ 18 КҮНЭ ТАБАХТААҢЫНТАН АККААСТАННЫ БИИРИГЭР КҮНГЭР АНААН НОРОУТТАР ГЕНОФОНДАЛАРЫН ХАРЫСТЫР ДИНАМИКА

Биһиги республикабытыгар «чэбдик олох» иһин хамсааһын госу- сударственной политики буолан сокуоннар, дьаһаллар, уураахтар кэнники кэмгэ элбэхтик табыстылар. Ол курдук Саха Республика- тын «Табахтааһыны уонна таба- ы оҕорууну аччатыы» туһунан Соку- онун олоххо киллэринэн сибээс- тээн уонна аан дойдутаагы табах- тан аккаастанны күнүгэр анаан нуруоттар генофондаларын хары- стыыр Департамент бары улуус- тарга, куораттарга, нэһиликтэргэ араас өрүттээх үлэлэри ытыары наадалааһын ааһар:

Ол курдук: 1. Бу Сокуону нуруокка тиэр- ди, өйдөтүү үлэ барыахтаах.

2. Иһитиннэрэр-сүрдатар үлэ- лэри күүһүрдүү (иһитиннэрэр ли-

стовкалар, буклеттар, телесудия- ларга, радиоларга передалалар, фотоыстапкалар, плакаттар, оҕолорго аналлаах мероприятие- лар у.о.д. үлэ көрүгүнэрэ бэрил- лиэхтээхтэр).

3. Табахха ыларбыт уонна он- тон аккаастанар суолга киирбит дьоннорго психологтар, врачтар сүбэлэрин тэрийэн үлэлэти на- адалаах.

Онон бары нэһиликтэр баһы- лыктара, тэрилтэлэр салайаачы- лара, культура, нуруот үөрөһү- ритин, доруобуя харыстабылын үлэһиттэрэ бу бопуууска была- аннаах уонна утумнаах үлэни тэ- рийиэхтээхтэр.

М.ЖИРКОВА,
«Знание» общество
салайааччыта

Чүрөх тылаар

Күндү убаастыыр ДЬЯКОНОВА ЛИДИЯ ФЕ- ДОРОВНА, СИВЦЕВА АНАС ГАСИЯ ГАВРИЛЬЕ- НА 60 сааскытын томточку туолбут үөрүүлээх күнүгүнүн иһитин-истинник эвэрдэлибит!
Баҕарабыт кытаанах доруобуйаны, уһун дьоллоох олоҕу.

«Түбэчээнэ» детсад коллектива

БИЛЭРИИЭР РЕКЛАМА

Улуус киинигэр Клавдия Ильинична МАКСИМОВА-САЙЫБЫНА бэйэни салайыны уһуяанын (курсы саморегуляции) ытыар. Сүүмэр- дээһин сэтгэнийн 21, 22 күннэригэр буолар. Ылынан сылдыһыга уонна студенаарга 50% чэпчэти оҕоһулар. Сийили 21-8-76, 21-9-99 тел. бил- сиэххитин сөп.

К ВНИМАНИЮ НАСЕЛЕНИЯ!

Намская средняя политехническая школа №1 производит набор на курсы подготовки водителей автомобилей автотранспортных средств категории «А» и «В». Начала занятий с 21 ноября в 18.00. часов в здании НСПШ №1, каб. 116. Продолжительность курса 1 месяц.

Администрация НСПШ №1. Тел. 21-1-02.

НАМ ЖКХ-ТЫН УПРАВЛЕНИЕТА БИЛЭРЭ:

1. Коммунальнай өнгөлөр иһин төлөбүрү аны субюта күн эмиз үлэ чааһын бириэмэтигэр хонтуора 12-с кабинеттар ылыллар.
2. Нэдиэлэ айы сэрэдэҕэ Нам с. собуруу өттүгэр олоорор олохтоохтор үлэ чааһын бириэмэтигэр улуспо хонтуоратыгар коммунальнай өнгөлөрү төлүөххүтүн сөп.

ЖКХ управлениета

ХАМААНДАНАН КҮРЭХТЭНИИ

Сэтгэнийн 18-19 күннэригэр дуобат дьэитигэр профсоюзнай тэрил- тэлэр дуобакка биэсти киһилээх (1 дьахтар) хамаанданан күрэхтэни- лэрэ 10 чаастан садаланар. Кыттар хамаанда 100 солкуобай усунуос төлүүр, ону профкомнар уйуналлар.

Улуус дуобакка федерацията

ВНИМАНИЮ КЛИЕНТОВ БАНКА!

Намское отделение №5040 Сбербанка РФ принимает вклады в ино- странной валюте как наличными денежными средствами, так и безна- личным путем.

Действующие процентные ставки: по вкладу «Пополняемый» на срок 3 месяца и 1 день - 3% годовых; по вкладу «Пополняемый» на срок 6 месяцев - 4% годовых; по вкладу «Особый номерной» на срок 3 месяца и 1 день - 6% годовых; по вкладу «Особый номерной» на срок 1 год и 1 месяц - 7% годовых.

Всю необходимую информацию по открытию вкладов можете полу- чить в отделении Сбербанка по адресу: ул. И. Винокурова, 1.

Бүлүүгэ диэри дьону илдьэбин. Билсигэр тел. 25-3-79.

Считать недействительным утерянный аттестат А 553561, выданный НСПШ №1 в 1990 г. на имя Наумовой Марии Алексеевны

Утерян паспорт на имя Никифорова Василия I Хомустан. Просим на- шедших вернуть за вознаграждение. Тел. 21-6-32.

Никольскайга дьэи көгдөйө атыгыланар. Тел. 26-1-68.

УБААСТАБЫЛЛААХ ААҔААЧЧЫЛАРЫТ, УЛУУСПУТ ДЬОНО-СЭРТЭТЭ!

Бу күнүртэн улуус хаһыатыгар 2001 сүл бас- такы анарыгар сурутууну садалыбыт. Орто дойдуга уларыы-тэлэрийи элбэх, арай «Энсиэли» хаһыакка сурутуу сыаната уруккунан хаалар.

15... 45... 90 - бу сыһпаралары өйдөөн кэбис. Ол аата улуус хаһыатыгар сурутуу биир ыйыгар- 15 солк., үс ыйга - 45 солк., сүл анарыгар - 90 солк.

XXI-с үйэ сагатыгар улууска ханнык улары- ылар тахсалларын, олохпут араас эйгэлэригэр сага сүүрээһин киирэллэрин өрүүтүн «Энсиэли» хаһыаттан билсигэр!

Редакция

Учуутал уус чулуута
ҮҮНҮҮГЭ-САЙДЫЫГА АНАММЫТ ОЛОХ

Бүтүтүтэ. Иһик 7 стр. көр А.Б. Слепцов СР ФКС уонна Т ко- митетын хайытарга ыстаарсай тренеэр. Бу испиһиэги өссө салгы- ахха сөп.

Училище оччотооһу педколлек- тива үөрэнээччилэр ортолоругар физкультураны уонна спорду, уус- уран самодетельноһы сайынна- рыыга сүрүн бөлүмтөлөрүн уур- бута. Сэтгэ сүл устатыгар педкол- лектив 13 ССССР спордун маастарын, 22 ССРС спордун ма- астарыгар кандидаттары, 500-кэ разрядтаах спортсменнары бөлөм- нэбит. 1976-77-78 сс. производ- ственнай үөрэхтээһингэ, ФК уон- на С, уус-уран самодетельноһо профтехүөрэхтээһин республика- таагы ситимигэр ытыллыбыт ку- оталаһыга бастан, Кыһыл Зна- мяннан үс төгүл наараадаламмыта. Активист курсанар Болгарияга, Венгрияга, Молдавияга, Украй- нага, Крымга сыннааммытара.

1980 с. училище 13 курсаннара Москвагаагы олимпиадага аналла- ах хайыһарынан походу Нам-Уус- Алдан-Саһыл Сьһы-Техтүр-Та- атта-Чөркөө-Сунтаар-Нам мар- шрутуунан оҕорбуттара. Ити сылларга хайыһарга, биатлонга олимпийскай чемпионнар, спорт үтүөлөөх маастарда В. Веденин, А. Тихонов, бокса «Трудовые ре- зервы» спортивнай общество киһи сэбизтин тренеэр В.И. Выдра, бок- ска ССРС спордун үтүөлөөх маас- тара, ССРС үтүөлөөх тренеэр, про- фессор А.И. Булычев иаддытта- абыттара. Москвагаагы олимпийскай оонньууларга учили- ще директорун солбуйааччы В.Р. Кутуков уонна үс курсан турист- скаяй путежканын сылдыһыт- тара. Курсаннар сайынгы кани- кулларыгар үлэ, сыннаалан лаа- ьырдарыгар 500 тонна оту бөлэмнииллэрэ.

М.А. Сивцев 1980-85 сс. народ- ной хонтуруул оройуоннаагы ко- митетын председателиэн таһаа- рылаахтык үлэлээбитэ. Актив-

най позициялаах коммунист уонна ирдэбиллээх салайааччы баар итэ- ьэстэри арыан, учуокка уонна от- чуотунаага таһаарылыбыт буту- урдары көннөрбүтэ. Ити сылларга «Үлэ мүнүүтэтэ» диир ирдэбил кытаанахтык туруоруллубута. Кини салайар бөлөхтөрө оройон киһини тэрилтэлэригэр үлэни- хамаһы, үлэ чааһын тутуһууну, бэрээдэги, совхозтарга сүөһү кыс- тыгын о.д.а. салаалар үлэлэрин бэ- рэбиэркэлиир сыаллаах рейдэлэ- ри оҕороллор.

Ол саана арыгы атылыыр ода. маһыһыннар тастарыгар үлэ чааһын кэмигэр биер да массына туураа көстүбөт буолбута. Нам с. маһыһыннарыгар, баанньыкка күнүһүн бэрэбиэркэлэр ытыллы- быттара. «Нам» совхоз 2 №-дээх биригээдэтигэр ситэ сыбамматах тон-хаһаа 7 хотонго 479 ынах кыс- тыкка киллэриллибитэ биллиби- тэ. 17 борооску көһүнүн өлбүтэ арыллыбыта. Биригээдэтир Н.П. Габышев, ыстаарсай биригээдэтир М.И. Ядреева миэрэлэммиттэрэ. Үүтү ыаһын былаанын толороору оройон сорох совхозтара «Якут- скаяй» совхоз госуларствога туттар- быт 59 тонна үүтүн бэйэлэрин аат- тарыгар квитанциялаптытара, маһыһын нэһилиэһингэ түп- пүт арыһын атылылан ылан бы- лааннарын суотугар госуларствога туттарбытара о.д.а. сьһһалар- халтылар биллэн көннөрүллүбүттэрэ.

М.А. Сивцев үйэ анарын уста- та «Знание» общество лекторда- ата. Кини нуруоттар икки ардыла- рынаагы балаһыаньыга уонна би- линги политикага оҕорор лекцияларын нэһилиэһингэ интэ- ризиргээн истэр, мунахсыйар бопууостарын быһаарсар.

Кини күүһүн уонна билиитин оройонун социальнай-экономи- ческай уонна культурнай сайдыы- тыгар биэрэ. Уоппуттаах салайа- ачы, сэмэй уонна бэйэтин харыс- таммат үлэһит сүрүүн сылааһын,

айар фантазиятын, дириг билии- тин үөрэтэр оҕолоругар, кинилэр төрөпүттэригэр, салайар коллек- тивыгар анаата. Ханна да үлэлээ- битин иһин Михаил Алексеевич бэйэтигэр уонна бииргэ үлэлиир коллелаларыгар үрдүк ирдэбиллэ- эринэн уратылаах. Ол да иһин оройон учууталлары уонна кол- лелаларын ортолоругар дириг ав- торитетынан туһанар.

Михаил Алексеевич өр сылла- ах айымньылаах үлэтэ үрдүктүк сыаналаммыта. Киниэхэ «СР нуру- отун хаһаайыстыбатын үтүөлөөх үлэһитэ», Нам оройонун бочуот- таах гражданина ааттар иҕэрилли- биттэрэ. Кини түөһүн «РСФСР нуруотун үөрөһүритин туйгуна», ЫБСЛКС КК «В.И. Ленин аатынан Бүтүн Союзтаагы пионерскай тэ- рилтэ 50 с.», «РФ Коммунистичес- кай партиятын ветерана», «ССССР 50 с.» знактар кииргэтэллэр. «Мар- ксизмы-Ленинизмы уонна КПСС политикатын пропагандалаа- ыһыга элбэх сыллаах уонна таһа- арылаах үлэтин бэлэтээн» осту- олга ууруллар ССКП КК мэтээли- нэн наараадаламмыта. Кини энкилэ суох үлэтин ССКП РК, рай- исполком, ССССР профтехүөрэх- тээһингэ управлениетын уонна РСФСР Госкомитетын, СР, РСФСР уонна ССРС «Знание» об- ществотын, ССКП обкомун, үөрэх министерствотын о.д. тэрилтэлэр үгүс бочуотунай грамоталара, мэтээллэр кэрэһилиллэр.

М.А. Сивцев Улуу Россия умна- ыкка кубулуйбут кэмигэр СР ыч- чаты үөрэхтээһин, үрдүк кылаас- таах кадрдары бөлэмнээһин, эконо- мической суверенитеты көмүскээһин уонна үрдүк көрдөрүүлээх үлэ эрэ эстииттэн- быстыгыттан быһыахтаахтарыгар эркин курдук эрэнэр.

Үлэ уонна тыыл ветерана, пер- сональная пенсионер, ытыктыыр киһит М.А. Сивцев 70 сааһын туо- лар үөрүүлээх үбүлүүһүн улуус олохтоохторун, хаһыат ааһааччы- ларын ааттарыттан истинник эвэрдэлибит. Дьонгор-сэргээр, оҕолоргор, сизнэргэр күүс-көмө буолан уһун сылларга үөрт диир алгыс тылларын этэбит. Доруобай уонна дьоллоох буол!

В. СЫРОМЯТНИКОВ

тар Канаев К. И. гимназия 10 кыл. үөрэнээччитэ, Лукин С. Л. 1 №- дээх НОО 11 кыл. үөрэнээччитэ, Аммосов И. С. Хамаатта ОО 10 кылааһын үөрэнээччитэ, Стручков М. В. 1 №-дээх НОО 11 кыл. үөрэ- нээччитэ чуолкайданылар уонна тутулунулар.

04.11.00 с. автотравмага түбэ- спит НПУ маһыһынн сэбиздис- сэйин эчэппит ВА3-21063 И 1783 ЯК госнүөмэрдээх массына хаһа- айына Иванов М. С. чуолкайданна уонна тутулунна.

05.11.00 с. 17 саастаах ыччат синһыгэс биилигэр анһыар-быһар бааһырыны ылла.

05.11.00 с. Хатырыкка 47 сааста- ах киһи төбөтүгэр анһыар-быһар бааһырыны ылла.

06.11.00 с. Хатырыкка итии шлакка киһи өлүгэ көһүннэ, мань-

аха уорбаланааччы урут сууттана сылдыһыт Портнягин М. И. туту- лунна.

07.11.00 с. Ленскай уулуссага эмиз харананан харахтанан, бил- либэт дьоннор кыладьапка түнүгүн алдьатан киирэн, 40 ки- илэ кэрингэ ынах этин уордулар. Буруйдаах Попов В. В. урут суут- таммыт чуолкайданна уонна туту- лунна.

07.11.00 с. Модут олохтоово Чирков П. П. кэргэнин кырбаата.

Үһэһэ этилибиттэргэ барыла- рыгар бэрэбиэркэ итиэннэ чуол- кайдааһын ытыллар.

Алкоголы утары законодатель- ствонь көһэн, 31 киһи адалылыһа. Оттон кыра күлүгээннээһин иһин - 13 киһи.

ЭТИ УОРУУ ЭЛБИИР ЧИНЧИЛЭЭХ

ИДЬУО ИИТИННЭРЭ

01.11.00 с. Улаатан эрэр обургу оҕолор быһарынан куттаан, киһи оҕотуттан харчытын хаһта да был- дыабыттарын туһунан ийэ сайа- былыанньатынан 8-с кылаас 3 уолаттара чуолкайданылар.

01.11.00 с. «Сардага» бааһынай хаһаайыстыба рабочайа Октябрьскай уул. 28 №-рин подьёһыгар кырбанна, ойбосторо тоһунна. Бу- руйдаахтар Нестеров В. Ю. «Кэс- кил» бааһынай хаһаайыстыба ра- бочайа, Левшаков А. А. тутулунну- лар.

02.11.00 с. Макаров М. А. ити- риктээн, кэргэнин оҕуста, оҕолорун

куттаата.

02.11.00 с. Хамааттага биллибэт дьоннор күлүүһү алдьатан, кыла- дыапкаттан ынах уонна сибининэ этин 6 миэстэни уордулар.

02.11.00 с. Аппааныга итирик сылдыһан, Бетүн олохтоовун кырба- абыттарПермяков Н. В. уонна Дья- конов И. Д. тутулунулар.

04.11.00 с. Ленскай уулуссага харананан хаххаланан, кыладьап- ка күлүүһүн алдьатан, үрдүк суор- таах куул бурдугу уордулар.

04.11.00 с. 8-с кылаас үөрэнээч- читэ өттүгүн уонна сийин анһыан- быһан бааһыртылар. Буруйдаах-

Тэрийэн таһаарааччылар: СР Правительствота, Нам улуунун дьаһалтата, редакция коллектива. Маассаай информация средстволарын туһунан РФ Сокуоннарын тутуһууну хонтуруоллуур уон- на регистрациялыр РФ бэчээккэ Госкомитетын СР региональнай управлениетыгар регистрациллам- мыт нүөмэрэ — Я 0085.

Сурукка ааккытын-суолугун, үлэтигин, дьэит аадырыһын-чопчу ыйын. Автор этэрэ хаһыат санаатыһын мэлдьи биир буолбат.

“ЭНСИЭЛИ” - Нам улуунун хаһыата.

678380, Саха Республиката, Нам с., Октябрьскай уул. 1.

E-mail: editor62@sakha.ru

РЕДАКТОР В.Г.КАСЬЯНОВ

ОТДЕЛЛАР: информация, сурук, төрүт культура, иллюстрация уонна реклама (секретариат) — 21496; ; бухгалтерия — 21332; факс — 21332; “НАМ” ТРК — 21632; редакционнай издательскай система — 21141

Талылыһа уонна таһылыһа “Энсиэли” хаһыат редакционнай-издательскай систематыгар.

Хаһыат Дьокуускайга “Сахаполиграфиздат” НИПК бэчээттэннэ, Орджоникидзе уул. 38. Формата А3. Кээмэй 1,0 бэчээт. лизс. Индекс — 54889. Тираһа — 2164 Бэчээккэ илии баттанна — 12:00 ч. 15.11.2000 Сакааһын №-рэ — 131